

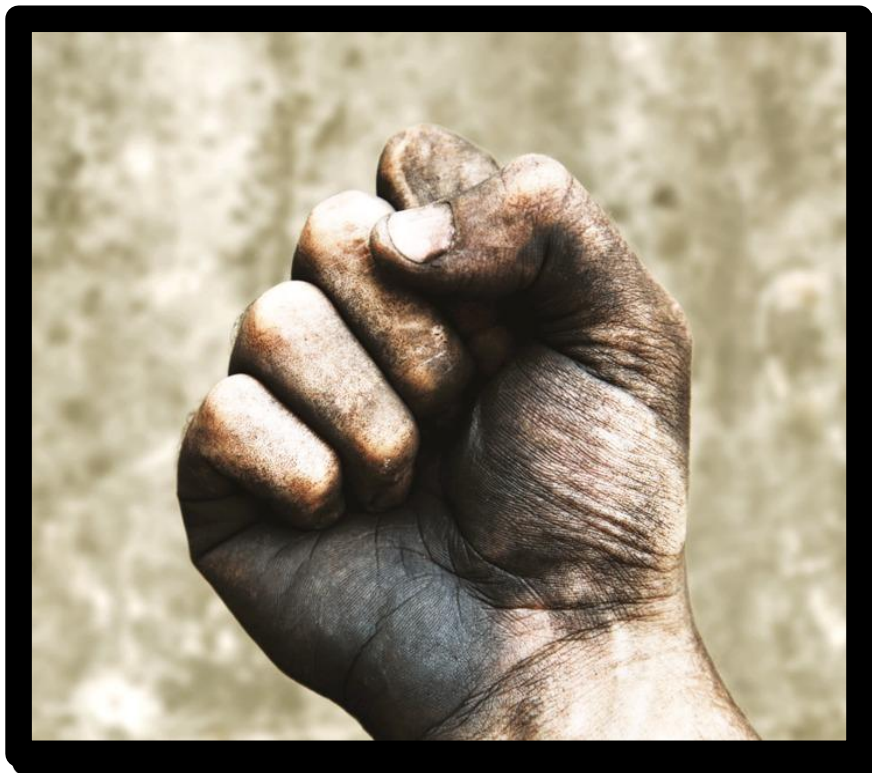
Multinationals in de Colombiaanse steenkoolindustrie

Voorvechters van de mensenrechten of onruststokers?

Universiteit Utrecht

Auteur	Roel van Itallie
Studentnummer	3847527
Master	Internationale Betrekkingen in Historisch Perspectief Faculteit Geesteswetenschappen Universiteit Utrecht
Docentbegeleider	Mevr. dr. Y. Kleistra
Datum	Juni 2016

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave	2
Voorwoord	4
Inleiding.....	5
Hoofdstuk 1. Achtergrond	9
1.1 Introductie	9
1.2 Begrippen	9
1.2.1 Mensenrechten.....	9
1.2.2 Multinationals.....	10
1.3 Macht en machtsmisbruik door multinationals	11
1.3.1 British Petroleum.....	13
1.3.2 Chiquita.....	14
1.4 Mensenrechten: wiens verantwoordelijkheid?	15
1.5 Conclusie.....	16
Hoofdstuk 2. Theoretisch kader.....	17
2.1 Introductie	17
2.2 Voorstanders van multinationals in ontwikkelingslanden.....	17
2.3 Tegenstanders van multinationals in ontwikkelingslanden	19
2.4 Methode.....	22
2.5 Criteria.....	24
Hoofdstuk 3. Colombia	26
3.1 Introductie	26
3.2 De politieke context.....	26
3.3 De economische context.....	29
3.3.1 De steenkoolindustrie	30
3.3.2 Foreign Direct Investments	31
Hoofdstuk 4. Resultaten.....	32
4.1 Introductie	32
4.2 Werkgelegenheid.....	32
4.2.1 Lokale economie	33
4.2.2 Werkloosheid.....	35
4.2.3 Conclusie	36
4.3 Armoede.....	36
4.3.1 Steenkoolregio's en armoede.....	36
4.3.2 Landonteigeningen.....	37
4.3.3 Royalties	38
4.3.4 Armoede verminderd	39
4.3.5 Verschil tussen stad en land.....	40

4.3.6 Conclusie	42
4.4 Arbeidsomstandigheden	43
4.4.1 Eerlijke, veilige en gezonde arbeidsomstandigheden.....	43
4.4.2 Colombia, het gevaarlijkste land voor vakbonden	44
4.4.3 Subcontracten mijnsector	46
4.4.4 Misstanden vakbonden Colombia.....	46
4.4.5 Conclusie	47
Conclusie.....	49
Literatuurlijst	52
Primaire bronnen	52
Secundaire bronnen	55
Tabel 1. Bruto Nationaal Product	30
Tabel 2. Arbeidsparticipatie, werkgelegenheid en werkloosheid.....	34
Tabel 3. Percentage Colombianen in armoede.	40
Tabel 4. Extreme armoede.....	41
Tabel 5. Misstanden omtrent vakbondsleden, Colombia.	47
Figuur 2. Doden en ontheemden in Colombia.....	29
Figuur 3. De bijdragen aan het BNP van de steenkoolwinning in Cesar en La Guajira.....	34

Voorwoord

Deze masterthesis is het afsluitende onderdeel van mijn Master Internationale Betrekkingen in Historisch Perspectief aan de Universiteit Utrecht.

De onderwerpkeuze van deze scriptie vindt zijn oorsprong in mijn zes maanden durende masterstage bij Havenbedrijf Rotterdam, op de afdeling Communications & External Affairs. De begeleiding door gerenommeerde voormalig Tweede Kamerleden heb ik als zeer leerzaam ervaren.

Gedurende deze stage heb ik mij verdiept in de kwestie ketenverantwoordelijkheid, met de focus op de problematiek rondom de Colombiaanse steenkoolindustrie. Aan het eind van de stage verschaftte ik het Havenbedrijf een aanbevelingsrapport omtrent dit ethische vraagstuk, waarin ik het Havenbedrijf adviseerde hoe het zich zou moeten positioneren binnen de steenkoolketen. Sindsdien heb ik mij verder verdiept in Colombia, het langdurige conflict, de mensenrechtenschendingen en de rol die multinationals daarbij spelen. De onderwerpkeuze voor mijn masterthesis was toen snel gemaakt.

Mijn masterthesis was niet tot stand gekomen zonder de hulp van een aantal personen, waaraan ik mijn dank ben verschuldigd.

Allereerst gaat mijn dank uit naar mijn docentbegeleider Mevr. dr. Yvonne Kleistra voor haar flexibiliteit en de zeer constructieve en positieve sessies, die mij goed op weg hebben geholpen. Vervolgens wil ik ook mijn ouders Olga en Leopold van Itallie en mijn vriendin Sophia Evertse bedanken voor hun luisterend oor en engelengeduld. Als laatste wil ik ook Nanda en J-K Gunnink bedanken voor de gastvrijheid en de mogelijkheid die ze me boden om in Australië de scriptie af te ronden.

Inleiding

'Shell betaalt Nigerianen 70 miljoen voor olievervuiling' kopte *de Volkskrant* op 7 januari 2015. Deze schadevergoeding werd aan de lokale Bodo-gemeenschap uitgekeerd als genoegdoening voor grote olie lekkages in de Nigerdelta in 2008, waar naar schatting 15.000 bewoners en 35 dorpen problemen van ondervonden. Shell erkent met deze schikking de verantwoordelijkheid rondom de lekkages, die grove schendingen van de sociaaleconomische mensenrechten tot gevolg hadden.¹

De kapotte pijpleidingen hebben een destructief effect gehad op de Nigerdelta en daarmee de sociaaleconomische mensenrechten van de lokale bewoners aangetast. Verschillende mensenrechten, waaronder het recht op voedsel en huisvesting, het recht op werk, en het recht op schoondrinkwater kwamen in het geding door de verwoestende activiteiten van Shell. De miljarden die werden verdiend kwamen niet ten goede aan de (lokale) bevolking, die voornamelijk te maken kregen met vervuiling, werkloosheid, armoede en gezondheidsklachten.²

Het incident van Shell in Nigeria staat niet op zichzelf. Wereldwijd zijn grote, veelal Westerse multinationals werkzaam in ontwikkelingslanden, waar ze door hun activiteiten de sociaaleconomische mensenrechten van de lokale bevolking in gevaar brengen. Een rapport van SOMO uit 2013 laat een verontrustend beeld zien.³ Uit dit rapport blijkt dat bedrijven Pluspetrol, Trafigura en Barrick Gold in landen als Peru, Argentinië, Indonesië en Ivoorkust op grote schaal mensenrechtenschendingen plegen.⁴ Activiteiten van deze internationale bedrijven hebben in deze landen gezorgd voor schade aan het milieu en de gezondheid van de lokale bevolking en een toename van geweld en ontheemding.⁵

Multinationals floreren in een wereld van globalisering en worden steeds machtiger. Ze zijn niet alleen invloedrijker op economisch vlak, maar ook op sociaal en politiek niveau neemt de kracht van multinationals toe. Een groeiende invloed van internationale winstgeoriënteerde bedrijven kan leiden tot verslechtering van de sociaaleconomische mensenrechten. Deze

---

¹ J. Trommelen, 'Shell betaalt Nigerianen 70 miljoen voor olievervuiling', *de Volkskrant* (versie 07-01-2015) <http://www.volkskrant.nl/economie/shell-betaalt-nigerianen-70-miljoen-voor-olievervuiling~a3824130/> geraadpleegd op 15-05-2016.

² Amnesty International, 'Shell in Nigeria', *Amnesty International* (versie 2015) <http://www.amnesty.nl/mensenrechten/dossiers/shell-in-nigeria> geraadpleegd op 10-05-2016.

³ *de Volkskrant*, 'Overheid doet te weinig aan bedrijven die elders mensenrechten schenden', *de Volkskrant* (versie 23-07-2013) <http://www.volkskrant.nl/magazine/-overheid-doet-te-weinig-aan-bedrijven-die-elders-mensenrechten-schenden~a3480219/> geraadpleegd op 18-10-2016.

⁴ R. van Os, K. McGauran en I. Romgens, 'Private Gain – Public Loss, Mailbox Companies, Tax Avoidance and Human Rights' (Amsterdam 2013) *Stichting Onderzoek Multinationale Ondernemingen (SOMO)*, 11.

⁵ SOMO, 'Nederland vrijplaats voor bedrijven die mensenrechten schenden', *Stichting Onderzoek Multinationale Ondernemingen (SOMO)*, (versie 23-07-2013) <http://www.somo.nl/news-nl/nederland-vrijplaats-voor-bedrijven-die-mensenrechten-schenden> geraadpleegd op 20-05-2016.

gebeurtenissen zijn geen incidentele excessen, maar het gevolg van multinationals die structureel een stevigere economische, politieke en maatschappelijke positie innemen.⁶

Naast de hierboven genoemde negatieve effecten kunnen multinationals ook positieve effecten hebben op de sociaaleconomische mensenrechten in ontwikkelingslanden. Zo kunnen bedrijven banen creëren, de welvaart van bewoners doen toenemen en de (internationale en lokale) economie stimuleren. Multinationals worden door ontwikkelingslanden als een belangrijke speler gezien om de plaatselijke economie te stimuleren, zodat het land zich kan ontwikkelen en uiteindelijk de status van ontwikkelingsland kan verliezen.

Dit onderzoek richt zich op de situatie in Colombia, een land dat bekendstaat om haar grote voorraden aan edelmetalen en fossiele brandstoffen. Mede hierdoor is het land aantrekkelijk voor buitenlandse investeerders. Veel grote multinationals, waaronder Coca-Cola, Chiquita en Drummond, zijn in het land vertegenwoordigd. Het onderzoek richt zich specifiek op de steenkoolindustrie in de regio's La Guajira en Cesar gedurende de jaren 2005 tot 2015. Hierbij zullen de zowel de positieve als negatieve ontwikkelingen aangaande armoede, werkgelegenheid en arbeidsomstandigheden in kaart worden gebracht en worden vergeleken met het landelijk gemiddelde. Door deze vergelijking te trekken kan worden beoordeeld in hoeverre multinationals in de steenkoolindustrie een positieve of negatieve invloed hebben gehad op de sociaaleconomische mensenrechten in de bovengenoemde provincies.

De Colombiaanse steenkoolindustrie houdt direct verband met de Nederlandse energiemarkt, aangezien 25 procent van de Nederlandse energie wordt opgewekt door steenkool uit Colombia. Nederland staat bekend als voorvechter van de mensenrechten en moet er vanuit kunnen gaan dat zijn energie is opgewekt zonder mensenrechten te schenden.⁷ De verhouding tussen de Nederlandse energiemarkt en de Colombiaanse steenkoolindustrie ligt al jaren erg gevoelig. Het debat hierover gaat ook de energiebedrijven en de Nederlandse overheid aan, die kunnen worden aangesproken op hun (mede)verantwoordelijkheid en ethische waarden.⁸ Om die reden is dit onderwerp zeer relevant en waardevol voor deze groepen, maar ook voor andere multinationals en overheden die werkzaam zijn in ontwikkelingslanden.

Dit onderzoek draagt bij aan het wetenschappelijk debat tussen twee politieke stromingen, namelijk het neoliberalisme en het sociaalliberalisme. Aanhangers van het

---

⁶ P. T. Muchlinski, 'Human Rights and Multinationals: Is There a Problem?', *International Affairs*, Vol. 77, No. 1 (2001), 31-47.

⁷ *Algemeen Dagblad*, 'Energiebedrijven willen bloedkolen aanpakken', *Algemeen Dagblad* (versie 17-11-2014)

<http://www.ad.nl/ad/nl/1012/Nederland/article/detail/3792211/2014/11/17/Energiebedrijven-willen-bloedkolen-aanpakken.dhtml> geraadpleegd op 20-04-2016.

⁸ J. Trommelen en M. van de Water, 'Nederlandse energiecentrales draaien nog op 'bloedkolen'', *de Volkskrant* (versie 04-03-2014) <http://www.volkskrant.nl/binnenland/nederlandse-energiecentrales-draaien-nog-op-bloedkolen~a3606789/> geraadpleegd op 20-04-2016.

neoliberalisme zijn groot voorstander van een vrijemarkteconomie waarin multinationals met zo weinig mogelijk overheidsregulering te maken krijgen. Zij zijn van mening dat multinationals over het algemeen een positief effect hebben op de sociaaleconomische mensenrechten in ontwikkelingslanden door werkgelegenheid en welvaart te creëren.⁹ Tegenover de neoliberalen staan de sociaalliberale wetenschappers, die van mening zijn dat de overheid de activiteiten van multinationals moet reguleren. Dit standpunt komt voort uit de veronderstelling dat multinationals vooral negatieve effecten hebben op de sociaaleconomische mensenrechten. Ze zouden volgens de sociaalliberalen juist leiden tot toenemende armoede, uitbuiting, ongelijkheid en lage lonen.¹⁰¹¹ De focus in dit onderzoek zal liggen bij de opvattingen van de neoliberale wetenschappers, waarbij de conclusie het neoliberale gedachtegoed zal ondersteunen dan wel ontkrachten.

Deze scriptie tracht te beoordelen of multinationals voornamelijk een positieve of negatieve invloed hebben op de sociaaleconomische mensenrechten in ontwikkelingslanden. Leveren internationale bedrijven een positieve bijdrage aan de nationale mensenrechtenstandaarden, of neigen multinationals in ontwikkelingslanden juist naar onschendbaarheid op het gebied van mensenrechtenschendingen? Zijn winstgevende ondernemingen wel de juiste instanties om mensenrechten te waarborgen of te promoten? Dit zijn vragen die in deze scriptie aan bod komen. De leidende vraag bij dit onderzoek is: *In hoeverre leveren multinationals een positieve bijdrage aan het waarborgen of promoten van de mensenrechten in ontwikkelingslanden met zwakke overheidsinstituties?* Uit de conclusie volgen adviezen richting multinationals en overheden die opereren in ontwikkelingslanden waar zwakke overheidsinstituties aanwezig zijn.

Hoofdstuk 1 is een oriënterend hoofdstuk waarin de macht en de verantwoordelijkheid van multinationals met betrekking tot de mensenrechten wordt belicht. In dit hoofdstuk zal allereerst een omschrijving van de begrippen multinational en (sociaaleconomische) mensenrechten worden gegeven. Vervolgens zal worden stilgestaan bij de maatschappelijke problemen die zich kunnen voordoen wanneer multinationals hun economische en politieke positie misbruiken. Tot slot zal antwoord worden gegeven op de vraag of bedrijven of overheden de verantwoordelijkheid hebben om mensenrechten na te leven of te promoten.

Hoofdstuk 2 vormt de theoretische basis van het onderzoek. Hierin worden de belangrijkste argumenten van zowel neoliberalen als sociaalliberalen aangaande multinationals

---

⁹ W.H. Meyer, 'Human Rights and MNCs: Theory Versus Quantitative Analysis', *Human Rights Quarterly*, Vol. 18 (1996), 368-397.

¹⁰ F. Wettstein, *Multinational Corporations and Global Justice, Human Rights Obligations of a Quasi-Governmental Institution* (Californie 2009), 175.

¹¹ S.M. Soederberg, 'The Emperor's new suit: the new international financial architecture and the reinvention of the Washington Consensus', *Global Governance*, Vol. 7, No. 4 (2001), 453-467.

en mensenrechten uiteengezet. Deze wetenschappelijke discussie richt zich specifiek op multinationals en mensenrechten in ontwikkelingslanden met zwakke overheidsinstituten.

In hoofdstuk 3 wordt de politieke, economische en maatschappelijke context beschreven waarin de multinationals opereren. Hoofdstuk 4 gaat in op de ontwikkeling van drie criteria, namelijk werkgelegenheid, armoede en arbeidsomstandigheden van de Colombiaanse mijnbouwsector. Aan de hand van deze criteria kan een uitspraak worden gedaan aangaande een verbetering of verslechtering van de sociaaleconomische mensenrechten in de steenkoolregio's. Het gaat hier om een analyse van de provincies Cesar en La Guajira (lokaal niveau) in relatie tot Colombia (nationaal niveau). De analyse zal antwoorden geven op de volgende deelvragen:

- 1) *In hoeverre heeft de toename van buitenlandse investeringen in de Colombiaanse steenkoolindustrie geleid tot een verhoging van de werkgelegenheid in de mijnregio's Cesar en La Guajira in de jaren 2005 – 2015 ten opzichte van het Colombiaans gemiddelde?*
- 2) *In hoeverre heeft de toename van de buitenlandse investeringen in de Colombiaanse steenkoolindustrie geleid tot een vermindering van het armoedeniveau in de mijnregio's Cesar en La Guajira in de jaren 2005 – 2015 ten opzichte van het Colombiaans gemiddelde?*
- 3) *In hoeverre heeft de toename van de buitenlandse investeringen in de Colombiaanse steenkoolindustrie geleid tot een verbetering van de arbeidsomstandigheden in de mijnregio's Cesar en La Guajira in de jaren 2005 – 2015 ten opzichte van het Colombiaans gemiddelde?*

Aansluitend op de hoofdstukken 1 tot en met 4 volgen de conclusies van het onderzoek. De resultaten van de casestudie zullen binnen de context van het wetenschappelijk debat uit hoofdstuk 2 worden geplaatst en de hoofdvraag zal worden beantwoord. Daarnaast zullen de beperkingen van het onderzoek worden vermeld. De conclusie wordt afgesloten met aanbevelingen en suggesties voor eventueel vervolgonderzoek.

Hoofdstuk 1. Achtergrond

1.1 Introductie

In paragraaf 1.2 zal allereerst een definitie worden gegeven van de begrippen die in dit onderzoek centraal staan, namelijk 'multinational' en '(sociaaleconomische) mensenrechten'. Dit gebeurt aan de hand van de volgende deelvraag: *Wat verstaan we onder multinationals en (sociaaleconomische) mensenrechten?* Vervolgens komt in paragraaf 1.3 de macht van de multinational aan bod. Hierbij zullen voorbeelden worden gegeven van de manieren waarop multinationals als niet-statelijke speler machtiger kunnen worden dan de staat. Verder zullen de maatschappelijke problemen worden besproken die zich kunnen voordoen wanneer multinationals hun economische en politieke positie misbruiken. Dit gebeurt aan de hand van de volgende deelvraag: *Wat voor maatschappelijke problemen kunnen zich voordoen en hebben zich voorgedaan wanneer multinationals hun economische en politieke positie misbruiken?*

Paragraaf 1.4 gaat in op de vraag bij wie de verantwoordelijkheid voor de mensenrechten ligt: bij bedrijven of overheden? In deze paragraaf wordt specifiek gekeken naar de rechten en plichten van overheden en bedrijven omtrent het beschermen dan wel promoten van mensenrechten in ontwikkelingslanden. Veelal wordt aangenomen dat mensenrechten een taak zijn van de overheid of maatschappelijke organisaties, maar is er ook een taak weggelegd voor de multinationals?

1.2 Begrippen

1.2.1 Mensenrechten

'Mensenrechten' is in een abstract, discutabel en lastig te definiëren begrip. Verschillende staten en instanties hanteren dan ook verschillende definities. Wereldwijd houdt het merendeel van de staten de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens aan als de algemeen aanvaarde definitie, maar het universele karakter van deze mensenrechten staat ter discussie. Veel staten houden er andere definities op na en hebben niet alle onderdelen van de verklaring geratificeerd. Mensenrechten worden in drie verschillende categorieën ingedeeld: burger- en politieke rechten; economische, sociale en culturele rechten; en collectieve rechten. Mensenrechten wordt door The Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights (OHCHR) als volgt beschreven:

Human rights are rights inherent to all human beings, whatever our nationality, place of residence, sex, national or ethnic origin, colour, religion, language, or any other status. We are all equally entitled to our human rights without discrimination. These rights are all interrelated, interdependent and indivisible.¹²

---

¹² OHCHR, 'Human Rights', Office of the High Commissioner (versie 2016) <http://ohchr.org/EN/Issues/Pages/WhatAreHumanRights.aspx> geraadpleegd op 20-04-2016.

Mensenrechten zijn rechten die gelden voor alle mensen in het universum en gelijk zijn voor iedereen. In deze verklaring wordt nog geen onderscheid gemaakt tussen de verschillende categorieën, maar in 1966 kwam het VN-comite voor Economische, Sociale en Culturele Rechten met een verdrag specifiek voor de gelijknamige rechten. Dit verdrag omvat de rechten die betrekking hebben op basisbehoeftes zoals voedsel, huisvesting, inkomen, rechtshulp en onderwijs.

Deze rechten hebben een niet-bindend karakter en daarmee zijn ze niet afdwingbaar bij de overheid. Niet afdwingbaar wil zeggen dat men bijvoorbeeld niet een huis of een baan kan eisen bij de overheid. Veel staten die het verdrag uit 1966 ondersteunen zijn het er over eens dat de EcSoCu-rechten gaan over het mogelijk maken van 'een eerlijke toegang' tot een huis, baan of gezondheidszorg, maar dat het geen harde eisen zijn. Het gaat erom dat iedereen gelijke kansen heeft om over een huis te beschikken, zonder dat er uitsluiting als gevolg van bijvoorbeeld discriminatie is.^{13 14}

1.2.2 Multinationals

De volgende definitie van multinationals, opgesteld door de Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling (OESO), wordt tijdens dit onderzoek gehanteerd:

In het algemeen zijn het [multinationals] ondernemingen of andere entiteiten die in meerdere landen gevestigd zijn en zodanig met elkaar verbonden zijn dat ze hun activiteiten op verschillende manieren met elkaar kunnen afstemmen. Hoewel een of meer van deze entiteiten een belangrijke invloed op de activiteiten van de andere kan uitoefenen, kan de mate van autonomie binnen de onderneming van de ene multinational tot de andere sterk variëren. De onderneming kan particulier eigendom, staatseigendom of een mengvorm daarvan zijn.¹⁵

De beschrijving van de OESO is wat technisch uitgedrukt, maar over het algemeen kan worden gesteld dat een multinational werkzaam moet zijn in meerdere staten tegelijkertijd. De mate van autonomie doet er tijdens dit onderzoek weinig toe. Het onderscheid tussen particulier eigendom en staatseigendom is wel relevant, omdat in dit onderzoek wordt uitgegaan van particulier eigendom en niet van staatseigendom of een mengvorm tussen particulier en staatseigendom.

---

¹³ Amnesty International, 'Sociaaleconomische rechten', Amnesty International (versie 2016) <https://www.amnesty.nl/mensenrechten/encyclopedie/sociaaleconomische-rechten> geraadpleegd op 29-04-2016.

¹⁴ S. Deva, *Regulating Corporate Human Rights Violations: Humanizing Business* (Londen 2012), 16.

¹⁵ Nationaal Contactpunt, *De OESO-richtlijnen voor Multinationale Onderneming, NCP* (Den Haag 2011).

Aan de hand van deze definities wordt in de volgende paragraaf gekeken naar de economische en politieke machtspositie van multinationals, waarin voorbeelden naar voren komen waaruit blijkt dat deze machtspositie kan leiden tot grote maatschappelijke problemen.

1.3 Macht en machtsmisbruik door multinationals

Multinationals als niet-statelijke speler hebben altijd een grote invloed gehad op staten, de politiek, het milieu en op verschillende sociaaleconomische aspecten van een maatschappij. Mensenrechtenschending door grote invloedrijke bedrijven is geen nieuw fenomeen. Zo stonden de Nederlandse en Britse Verenigde Oost-Indische Compagnie in de 17de en 18de eeuw bekend om hun grote invloedssferen in Azië, Afrika en de beide Amerika's, waarbij lokale overheden op grote schaal werden ondermijnd in combinatie met het exploiteren van lokale bevolking en natuurlijke grondstoffen.¹⁶

Multinationals zijn om verschillende redenen ontvankelijk voor uitbuiting van de mensenrechten in ontwikkelingslanden. Economisch gezien is er sprake van een *race to the bottom* is. Een *race to the bottom* wil zeggen dat bedrijven constant op zoek zijn naar goedkopere manieren om te produceren of een dienst te leveren om de concurrentie voor te blijven. Bedrijven gedijen bij winst door bijvoorbeeld productielijnen naar ontwikkelingslanden te verplaatsen en de kosten zo laag te houden. Aangezien sommige ontwikkelingslanden er in vergelijking met Westerse landen slechtere (mensenrechten)standaarden op na houden, zullen ook de multinationals zich minder snel gedwongen voelen zich voor deze mensenrechten in te zetten.¹⁷

Multinationals krijgen in sommige gevallen, bedoeld of onbedoeld, veel vrijheid van overheden, waardoor een overtreding van de wetgeving al snel is begaan. Overheden van ontwikkelingslanden hebben de neiging om grote multinationals met hun bijbehorende investeringen te verwelkomen ten gunste van de welvaart in hun land. Kleine overheden zijn echter niet in staat of hebben er geen belang bij om die multinationals te controleren op het naleven van de wetgeving. Multinationals krijgen daardoor veel bewegingsruimte, wat kan leiden tot overtredingen van de wet- en regelgeving. Zonder toezicht op de wetgeving zijn de wetten niet veel waard.

Door het groeiende internationale karakter van de multinationals worden zij steeds onafhankelijker van (nationale) overheidscontroles. Veel grote multinationals hebben hun hoofdkantoor in de ene staat, aandeelhouders in een andere staat en hun werkzaamheden wereldwijd. Het is voor nationale overheden moeilijk om 'hun' multinational in het buitenland

---

¹⁶ M. Monshipouri, C. E. Welch en E. T. Kennedy, 'Multinational Corporations and the Ethics of Global Responsibility : Problems and Possibilities', *Human Rights Quarterly*, Vol. 25, No. 4 (2003), 965-989.

¹⁷ D. Forsythe, *Human Rights in International Relations*, (New York 2006), 226.

goed te controleren, wat ook kan leiden tot (te) grote vrijheden.¹⁸ De vrijheid die sommige multinationals krijgen en nemen leidt in sommige gevallen tot grove mensenrechtenschendingen jegens individuen of de lokale bevolking.¹⁹

Beursgenoteerde multinationals hebben traditioneel als doel om zoveel mogelijk winst voor hun aandeelhouders te genereren binnen, of net buiten, de grenzen van de nationale en internationale (morele) wetgeving.²⁰ De opbrengsten van grote multinationals als WalMart, British Petroleum (BP), Shell en Exxon Mobil overstijgen het Bruto Nationaal Product (BNP) van sommige middelgrote staten zoals Nederland, Australië, Zweden en Brazilië. Daarmee hebben multinationals naast een krachtige economische positie ook een sterke politieke positie. Hoewel onderzoek heeft aangetoond dat de politieke invloedssfeer van multinationals de soevereiniteit van de staat niet overstijgt dient deze invloedssfeer niet te worden gebagatelliseerd.²¹

Op politiek niveau neigen bedrijven naar samenwerkingsverbanden met politici of nationale instanties. Bedrijven kunnen op die manier samenwerken met overheden die zich schuldig maken aan mensenrechtenschendingen. Bedrijven zullen in de meeste gevallen de lokale en nationale overheden ondersteunen omdat het hen bedrijvigheid oplevert. Bij weigering om met de lokale overheid samen te werken zullen andere bedrijven worden gevraagd die mogelijk lagere normen en waarden rondom mensenrechten hanteren.²²

Aan de ene kant moeten multinationals goede politieke banden onderhouden met lokale overheden die hen toegang bieden tot bijvoorbeeld grondstoffen. Beide partijen zijn gebaat bij inkomsten van natuurlijke grondstoffen, voor winst, welvaart, verrijking of financiering van (overheids)projecten. De multinationals en lokale overheden delen dan dezelfde belangen. Aan de andere kant hechten multinationals weinig waarde aan de belangen en aspecten van de lokale bevolking. De onttrokken grondstof of het product wordt veelal in het buitenland verkocht, waarbij het regelmatig voor komt dat maar een deel van de opbrengsten terugvloeit naar de lokale overheid.²³

David P. Forsythe, politiek wetenschapper aan de Universiteit van Nebraska-Lincoln, heeft onderzoek gedaan naar de verhouding tussen multinationals en mensenrechten. Forsythe verklaart dat de maatschappelijke positie die een multinational (noodgedwongen) inneemt niet hoort bij de kerntaken van een bedrijf. Bedrijven moeten onverhoopt bepaalde maatschappelijke verantwoordelijkheden op zich nemen zonder dat ze hier een specialist in zijn.²⁴

---

¹⁸ Forsythe, *Human Rights in International Relations*, 219.

¹⁹ J. G. Frynas en S. Pegg, *Transnational Corporations and Human Rights* (New York 2003), 462.

²⁰ Forsythe, *Human Rights in International Relations*, 225.

²¹ *Ibidem*, 219.

²² *Ibidem*, 226.

²³ *Ibidem*, 225.

²⁴ *Ibidem*, 225.

Bindende internationale wetgeving rondom ethische kwesties als mensenrechten is voor bedrijven die opereren in verschillende landen niet aanwezig.²⁵ Gedragscodes of door multinationals zelf opgestelde richtlijnen worden veelal gedreven door de kritiek of de wensen van de aandeelhouders en leiden in de praktijk meestal niet tot een verbetering van de mensenrechtensituatie.²⁶

De politieke en economische invloed die deze bedrijven wereldwijd hebben is duidelijk aanwezig. Volledige zelfregulatie heeft in het verleden voor veel overtredingen gezorgd en het is de vraag of zelfregulatie tegenwoordig nog wel wenselijk is.²⁷ Voorbeelden van multinationals die werkzaam zijn in Colombia en hun politieke en economische machtspositie misbruiken zijn legio en hieronder zullen twee multinationals die werkzaam in Colombia zijn (geweest) aan bod komen.

1.3.1 British Petroleum

Het Britse BP is begin 2015 voor de rechter gedaagd vanwege vermeende medeplichtigheid in de ontvoering en marteling van een vakbondsleider in Colombia in 1992. Gilberto Torres, nu 52 jaar, was vakbondsleider van de Union Sindical Obrera en zette zich in voor de 400 werknemers van de 830 kilometer lange Ocesa oliepijpleiding. Ocesa was opgericht door verschillende grote bedrijven, waaronder BP, het staatsbedrijf Ecopetrol en vier andere multinationals, om de pijpleiding te bouwen en te beheren.²⁸

Protesten van de vakbonden onder leiding van Torres hielden de bouw van de pijpleiding op, wat tot irritaties bij de multinationals leidde. BP betaalde, net als andere multinationals in Colombia, een bedrag aan de overheid en het regeringsleger om de veiligheid van de werknemers en installaties te garanderen. Echter, in dit geval werden via het regeringsleger paramilitairen ingehuurd om de protesten tot een eind te brengen. De paramilitairen grepen hard in en ontvoerden daarbij Torres.²⁹

Torres beschuldigt BP ervan medeplichtig te zijn aan zijn ontvoering en marteling 23 jaar geleden, maar BP en Ocesa ontkennen elke betrokkenheid. Het is een unieke rechtszaak waarbij

---

²⁵ A.G. Scherer en G. Palazzo, 'The New Political Role of Business in a Globalized World: A Review of a New Perspective on CSR and its Implications for the Firm, Governance and Democracy', *Journal of Management Studies*, Vol. 48, No. 4 (2011), 899-931.

²⁶ Scherer en Palazzo, 'The New Political Role of Business in a Globalized World', 903.

²⁷ G. Andreopoulos, Z.F. Arat en P. Juviler, *Non-State Actors in the Human Rights Universe* (Bloomfield 2006), 77.

²⁸ T. Omari, 'Colombian takes BP to court over torture and kidnapping', *Colombian Reports* (versie 26-05-2015) <http://colombiareports.com/colombian-takes-bp-to-court-over-torture-and-kidnapping/> geraadpleegd op 20-04-2016.

²⁹ M. Carson, A. Gattón, R. Vazquez en M. O'Kane, 'Colombian takes BP to court in UK over alleged complicity in kidnap and torture', *the Guardian*, (versie 22-05-2015) <http://www.theguardian.com/environment/2015/may/22/colombian-takes-bp-to-court-in-uk-alleged-complicity-kidnap-and-torture> geraadpleegd op 20-04-2016.

niet alleen het slachtoffer het kan navertellen, maar waarbij ook de directe betrokkenen van de ontvoering bekennen banden te hebben gehad met Ocesa en BP. Zo stellen de ex-paramilitairen een extra bonus van 40.000 dollar te hebben gekregen voor de ontvoering en marteling van Torres. Na grote demonstraties en een mediacampagne werd Torres na 42 dagen weer vrijgelaten.³⁰

Drieëntwintig jaar na het incident wordt een Westerse multinational aangeklaagd en verantwoordelijk gehouden voor (eventuele) medeplichtigheid aan de ontvoering van een vakbondsleider in Colombia. Mochten BP en Ocesa schuldig worden bevonden, dan kan worden gesteld dat de banden tussen de paramilitairen en deze multinationals sterker zijn dan tot nu toe altijd is beweerd. Mocht het zo zijn dat Ocesa, BP of één van de vier andere multinationals direct opdracht heeft gegeven tot de ontvoering en poging tot verdwijning van Torres, dan zou dit een enorme schending zijn van de internationale mensenrechten.

1.3.2 Chiquita

Chiquita was van 1989 tot 2004 actief in Colombia, in welke periode het bedrijf veelvuldig te maken heeft gehad met het interne conflict. Zo zijn verschillende malen werknemers van Chiquita bedreigd, gekidnapt en vermoord. Daarom heeft het bedrijf, omwille van de veiligheid van de werknemers en hun bezit, verschillende partijen financiële ondersteuning geboden en wapens geleverd. Onder deze partijen waren guerrillagroeperingen als de Fuerzas Armadas Revolucionarias de Colombia (FARC) en Ejercito de Liberacion Nacional (ELN), maar ook paramilitaire groeperingen als de Autodefensas Unidas de Colombia (AUC). Chiquita stopte met de betalingen in 2004. Niet uit morele overwegingen, maar omdat een nieuwe antiterrorismewet in de Verenigde Staten, het moederland van Chiquita, tot vervolging kon leiden.³¹

Chiquita was van mening dat de betalingen legaal waren. Echter, verschillende organisaties waaraan ze betalingen deden stonden al op de Amerikaanse terreurlijst, of kwamen daar op te staan. Het grijze gebied waarin Chiquita zich bevond heeft uiteindelijk geleid tot een aanklacht van het Amerikaanse openbaar ministerie op 14 maart 2007. Chiquita erkende direct schuld en betaalde een boete van 25 miljoen dollar.³² Chiquita kan medeverantwoordelijk worden gehouden voor de misdaden die zijn gepleegd door de guerrillas en de paramilitaire troepen. Het bedrijf is hierdoor medeverantwoordelijk voor de mensenrechtenschendingen die in Colombia zijn gepleegd.

---

³⁰ Carson, 'Colombian takes BP to court in UK over alleged complicity in kidnap and torture', *the Guardian*, (versie 22-05-2015)

³¹ V. Maurer, 'Corporate Social Responsibility and the "Divided Corporate Self": The case of Chiquita in Colombia', *Journal of Business Ethics*, Vol. 88, (2009), 595-603.

³² L. P. Cohen, 'Chiquita Under the Gun', *The Wall Street Journal* (versie 02-08-2007) <http://www.wsj.com/articles/SB118601669056785578> geraadpleegd op 20-04-2016.

Naast BP en Chiquita zijn er ook rechtszaken bekend tegen Coca-Cola, Drummond en Monsanto in Colombia vanwege vermeende misdaden, mogelijke medeplichtigheid en (mede)verantwoordelijkheid. Multinationals hebben met hun bedrijfsvoering, direct of indirect, mogelijk het gewapende conflict gesteund. Positieve gevolgen van hun aanwezigheid zijn hier niet van toepassing en men kan zich hierbij afvragen of verdere bedrijfsvoering wel wenselijk was.

De politieke en economische machtspositie die multinationals hebben verworven en regelmatig misbruiken is al jaren onderwerp van een maatschappelijk debat. De volgende paragraaf zal ingaan op de vraag wie de verantwoordelijkheid draagt als het om mensenrechten gaat.

1.4 Mensenrechten: wiens verantwoordelijkheid?

De Universele Verklaring van de Rechten van de Mens is de aanzet geweest voor individuele en collectieve rechten voor de mens wereldwijd. Wanneer wordt gesproken over rechten bestaan er ook plichten. Zo heeft iedereen de plicht om de rechten van eenieder te respecteren. Iedereen op deze wereld heeft dus de plicht én de verantwoordelijkheid om de universele mensenrechten na te leven.

Politici zijn als officiële machthebbers de hoofdverantwoordelijken voor het uitdragen van het mensenrechtenbeleid. Staten dienen de leiding te nemen om niet-statelijke spelers, zoals multinationals, tot verantwoording te roepen en hen te wijzen op de plichten die ze hebben, waaronder het beschermen dan wel promoten van de mensenrechten in en rondom hun bedrijf.³³

Naast overheden is er een duidelijke rol weggelegd voor multinationals die wereldwijd opereren. Multinationals kunnen, net als particuliere individuen, vanuit hun maatschappelijke rol juridisch verantwoordelijk worden gehouden. Multinationals hebben namelijk geen juridische immuniteit onder het internationaal recht met betrekking tot het schenden van verdragen of richting het internationaal gewoonterecht.³⁴ Onder internationaal recht wordt de nationaliteit van een bedrijf bepaald door de plaats van oprichting, maar ondanks dat multinationals worden erkend als entiteiten onder het nationale recht benadrukt het Internationaal Gerechtshof dat multinationals een belangrijke en omvangrijke rol hebben binnen het internationale speelveld. Dit komt mede doordat multinationals een grote politieke invloed en meer rijkdom genieten dan sommige staten. Grote multinationals hebben als gevolg van hun omvang de mogelijkheid om meer schade aan te richten op het gebied van mensenrechten en het milieu.³⁵

Multinationals hebben een grotere verantwoordelijkheid omtrent het beschermen en promoten van de mensenrechten in gebieden waar het controleapparaat van overheden niet of

---

³³ Andreopoulos, *Non-State Actors in the Human Rights Universe*, 31.

³⁴ M. Noortmann, A. Reinisch en C. Ryngaert, *Non-State Actors in International Law* (Oxford 2015), 108.

³⁵ Noortmann, *Non-State Actors in International Law*, 109-110.

nauwelijks aanwezig is. In die landen doen zich namelijk de ergste mensenrechtenschendingen voor.³⁶

Harde internationale wetgeving voor bedrijven ontbreekt vooralsnog, al verschijnen op internationaal niveau steeds meer afspraken die algemeen worden erkend. De VN ontwikkelt sinds de jaren '90 richtlijnen waar bedrijven zich aan kunnen houden, zoals antidiscriminatienormen aangaande religie, huidskleur of gedwongen arbeid. Daarnaast mogen zij niet profiteren van oorlogsmisdaden en niet plunderen en mogen private beveiligers geen mensenrechten schenden. De multinationals moeten bovendien rekening houden met de lokale bevolking en ervoor zorgen dat werknemers in een veilige en gezonde omgeving kunnen werken. Echter, al deze richtlijnen zijn niet bindend van aard.³⁷ ³⁸ Hierdoor ontstaat het zogenaamde 'accountability gap', waarin overheden de verantwoordelijkheden trachten te nemen in het beschermen van de burgers tegen mensenrechtenschendingen, maar hier niet altijd in slagen. Multinationals kunnen hierdoor gebruik maken van zwakke overheden in ontwikkelingslanden.³⁹

1.5 Conclusie

Aan de hand van de bovenstaande voorbeelden wordt duidelijk dat de groeiende politieke en economische machtspositie die multinationals hebben verworven kan leiden tot ernstige mensenrechtenschendingen. Het vermogen van multinationals overstijgt in sommige gevallen het BNP van middelgrote staten, waardoor hun toenemende invloedssfeer niet genegeerd kan worden. Multinationals zijn machtige spelers op het internationale speelveld. Landen die als gevolg van een economische crisis of intern conflicten zwakke overheidsinstaties hebben, zijn hierdoor niet of slecht in staat multinationals te controleren of aan te spreken.

Als we kijken naar de vraag wie verantwoordelijk is voor het naleven en beschermen van mensenrechten, zien we dat niet alleen staten, maar ook niet-statelijke actoren als multinationals verantwoordelijkheid dragen. De veronderstelling dat alleen overheidsinstanties verantwoordelijk gehouden kunnen worden in het beschermen van mensenrechten is niet meer houdbaar.

Uitgaande van deze kennis volgen hieronder de wetenschappelijke visies op dit onderwerp. Er zullen verschillende onderzoekers aan bod komen die belangrijke publicaties hebben gedaan op het gebied van multinationals en mensenrechten.

---

³⁶ J. G. Ruggie, *Just Business: Multinational Corporations and Human Rights* (New York 2013), 156.

³⁷ *Amnesty International*, 'Sociaaleconomische rechten' (versie 2016).

³⁸ W.H. Meyer, 'Human Rights and MNCs: Theory Versus Quantitative Analysis', *Human Rights Quarterly*, Vol. 18 (1996), 368-397.

³⁹ *Amnesty International*, 'Corporate Accountability', *Amnesty International* (versie 2016) <https://www.amnesty.org/en/what-we-do/corporate-accountability/> geraadpleegd op 21-05-2016.

Hoofdstuk 2. Theoretisch kader

2.1 Introductie

In dit hoofdstuk wordt de wetenschappelijke context van het onderzoek uiteengezet. Allereerst wordt een korte analyse gegeven van het wetenschappelijk debat omtrent de effecten die multinationals hebben op sociaaleconomische mensenrechten, waarbij twee belangrijke denkbeelden tegenover elkaar worden geplaatst, namelijk de neoliberale (paragraaf 2.2) en de sociaalliberale (paragraaf 2.3) visie. Het debat zal de volgende deelvraag beantwoorden: *Hoe wordt er in de wetenschap gedacht over de invloed van multinationals op de sociaaleconomische mensenrechten in ontwikkelingslanden?*

Allereerst wordt het neoliberale standpunt besproken, dat er vanuit gaat dat multinationals de sociaaleconomische mensenrechten in ontwikkelingslanden bevorderen. Hier tegenover staan de sociaalliberalen, die juist stellen dat multinationals negatieve effecten hebben op de sociaaleconomische mensenrechten in ontwikkelingslanden.

Na de uiteenzetting van het wetenschappelijk debat volgt de onderzoeksmethode. De theorie wordt getoetst op de casus Colombia aan de hand van de volgende drie criteria: werkgelegenheid, armoede en arbeidsomstandigheden. Deze criteria bieden de mogelijkheid om (positieve of negatieve) veranderingen op het gebied van de sociaaleconomische mensenrechten te meten.

2.2 Voorstanders van multinationals in ontwikkelingslanden

William H. Meyer heeft onderzoek gedaan naar het effect van de aanwezigheid van multinationals op mensenrechten in ontwikkelingslanden. Aan de hand van de ontwikkelingstheorie kwam hij tot de conclusie dat multinationals positieve effecten hebben op de mensenrechten in ontwikkelingslanden. Hij stelt dat er een positief verband bestaat tussen economische ontwikkeling en mensenrechten. Hij beargumenteert dat multinationals de (economische) ontwikkeling stimuleren en daardoor bijdragen aan de verbetering van de mensenrechten in het algemeen.⁴⁰ Hoe groter de aanwezigheid van multinationals, des te beter dit is voor de mensenrechten, aldus Meyer. Daarmee steunt hij het neoliberale gedachtegoed.⁴¹ Aanhangers van de ontwikkelingstheorie zien multinationals voornamelijk als motor van ontwikkeling, ofwel *engines of development*. Ze zien een sterke correlatie tussen multinationals en verbeteringen van de sociaaleconomische rechten als gevolg van banencreatie, het brengen van nieuwe technologie en nieuw kapitaal.

Wetenschappers die het neoliberalisme aanhangen zijn van mening dat bedrijven, aangezien ze een directe positieve invloed hebben op de sociaaleconomische rechten, daardoor

---

⁴⁰ Meyer, 'Human Rights and MNCs', 369.

⁴¹ Ibidem, 370.

ook indirect de burger- en politieke rechten ondersteunen.⁴² Het verband tussen multinationals en burger- en politieke rechten is echter een stuk minder sterk. De ontwikkelingstheorie stelt dat een land dankzij buitenlandse investeringen en bedrijven in zijn geheel zal ontwikkelen en dat de welvaart voor iedereen zal toenemen. Een toename in welvaart zou op zijn beurt een groei van de middenklasse moeten opleveren. Deze grotere middenklasse zou volgens de ontwikkelingstheorie zorgen voor een verhoging van de stabiliteit en politieke tolerantie, waardoor er ruimte is voor een verbetering en groei van de burger- en politieke mensenrechten.⁴³

Aanvullend op Meyer stelt Milton Friedman dat burger- en politieke mensenrechten zullen toenemen wanneer de welvaart van de bevolking toeneemt, omdat een groeiende middenklasse zorgt voor politieke stabiliteit en een groeiende tolerantie. Friedman is niet van mening dat bedrijven de verantwoordelijkheid hebben om mensenrechten te promoten, maar dat dit wel een gevolg kan zijn van hun bijdrage aan de economie.⁴⁴

Deborah Spar stelt dat multinationals vanwege het *spotlight* effect gunstige arbeidsvoorwaarden en omstandigheden creëren voor de werknemers. Het *spotlight* effect houdt in dat grote Westerse bedrijven in ontwikkelingslanden veelal meer in de schijnwerpers staan dan kleinere nationale bedrijven. Grote multinationals die een reputatie hoog hebben te houden zijn niet gebaat bij negatieve beeldvorming die kan leiden tot financiële schade. Ze zijn erbij gebaat dat de arbeidsvoorwaarden en omstandigheden in orde zijn en dat geen enkele politieke instantie of nieuwsredactie negatieve rapporten kan uitbrengen. Het *spotlight* effect verandert de morele standpunten van multinationals wellicht niet, maar kan wel de werkwijze rondom de sociaaleconomische mensenrechten veranderen. Bedrijven zijn door het *spotlight* effect geneigd sociaaleconomische mensenrechten te respecteren en zelfs te stimuleren. Sociaaleconomische rechten respecteren en stimuleren levert de bedrijven zelfs financiële voordelen op, omdat ze niet te maken krijgen met negatieve beeldvorming.⁴⁵

Spar vult Meyer verder aan door te stellen dat multinationals normen en waarden rondom arbeidsomstandigheden met zich meenemen van (veelal) het Westen naar ontwikkelingslanden en dat deze normen en waarden doorgaans hoger zijn dan in het gastland zelf. Dit kan positieve gevolgen hebben voor de werkgelegenheid, de aanwezigheid van kapitaal, technologie, managementtechnieken en werkrelaties, wat op zijn beurt de welvaart en ontwikkeling van een land in zijn geheel kan stimuleren.⁴⁶

---

⁴² Meyer, 'Human Rights and MNCs', 376.

⁴³ Ibidem, 376.

⁴⁴ Deva, *Regulating Corporate Human Rights Violations*, 121.

⁴⁵ D. Spar, 'The Spotlight and the Bottom Line: How Multinationals Export Human Rights', *Foreign Affairs*, Vol. 77, No. 2 (1998), 7-12.

⁴⁶ Spar, 'The Spotlight and the Bottom Line', 12.

Andere wetenschappers, zoals Layna Mosley en Saika Uno, delen de mening dat investeringen van multinationals positieve gevolgen kunnen hebben op de arbeidsomstandigheden. Daarbij onderscheiden ze drie argumenten. Allereerst kunnen multinationals overheidsinstanties adviseren om te zorgen voor een verbeterde wetgeving rondom arbeidsomstandigheden en hen vragen meer te investeren in sociale programma's. Ten tweede kunnen buitenlandse investeerders *best practice* (zelf ontworpen methodes en richtlijnen) aangaande het respecteren en stimuleren van mensenrechten met zich meenemen. Die methodes zijn in veel gevallen van hogere kwaliteit dan de bestaande richtlijnen in het gastland. Ten derde is het mogelijk dat multinationals met investeringen niet alleen op zoek zijn naar het hoogst mogelijke rendement, maar dat ze de kwaliteit van arbeidsomstandigheden zelfs belangrijker achten dan het behalen van een zo groot mogelijk rendement.⁴⁷

De neoliberale wetenschappers pleiten daarom voor (meer) aanwezigheid van multinationals in ontwikkelingslanden, aangezien deze een positieve bijdrage leveren aan de sociaaleconomische mensenrechten. Zo zullen de werkgelegenheid, de arbeidsomstandigheden en de welvaart toenemen, zal er nieuwe technologie en kapitaal geïntroduceerd worden en zal de armoede verminderen.

2.3 Tegenstanders van multinationals in ontwikkelingslanden

Stephen Hymer, econoom en gerenommeerd onderzoeker op het gebied van multinationals en de (economische, politieke en sociale) invloeden hiervan, was geen groot voorstander van de toenemende invloed van multinationals in ontwikkelingslanden. Ondanks het feit dat Hymer zich niet specifiek uitliet over mensenrechten, is het mogelijk om op basis van zijn onderzoeken het volgende standpunt aan hem toe te schrijven. De zogenaamde Hymer thesis is ontstaan vanuit twee 'wetten' die voortkomen uit de economische ontwikkeling, namelijk: de wet van de toenemende omvang en de wet van ongelijke ontwikkeling. Hymer voorspelde in 1976 dat multinationals exponentieel in omvang zouden groeien, wat later ook is gebleken.⁴⁸ Daarbij stelt hij dat een toename van ongelijke ontwikkeling het gevolg zou zijn van deze ontwikkeling. Hij bedoelt hiermee dat winst of welvaart voor de ene partij automatisch leidt tot uitbuiting en armoede voor de andere partij. Ongelijke ontwikkeling is een direct gevolg van de groeiende omvang en structuur van multinationals wereldwijd.⁴⁹

Hymer was van mening dat de meerderheid van de bevolking in ontwikkelingslanden niet tot nauwelijks mee zou kunnen profiteren van de door de multinationals gemaakte winsten. De

---

⁴⁷ L. Mosley en S. Uno, 'Racing to the Bottom or Climbing to the Top?', *Comparative Political Studies*, Vol. 40, No. 8 (2007), 923-948.

⁴⁸ Meyer, 'Human Rights and MNCs', 375.

⁴⁹ *Ibidem*, 377.

bevolking zou worden opgezaaid met (economische, sociale of milieu) kosten zonder de baten te ondervinden.⁵⁰ Hymer stelde dat de economische en sociale voordelen die benoemd zijn in de ontwikkelingstheorie, zoals banencreatie, verhoging van de welvaart en het brengen van technologie, niet op bleken te gaan en dat in sommige gevallen met de komst van multinationals juist banen verdwenen.⁵¹

De komst van multinationals kan leiden tot een verlies van economisch kapitaal en een verlies van banen doordat lokale ondernemers buitenspel worden gezet zonder dat hier investeringen voor terugkomen.⁵² De sociaaleconomische voordelen die multinationals een regio of land zouden bieden blijken soms minder te zijn dan de neoliberalen hadden verondersteld. Daarom moet dit argument van de ontwikkelingstheorie kritischer worden bekeken. Met het oog op de bevordering van de mensenrechten is het met de redenering van Hymer maar de vraag of ontwikkelingslanden er goed aan doen om ontvankelijk te zijn voor grotere invloeden van multinationals.

Aansluitend op Hymer stelt David Forsythe dat multinationals 'gedwongen' zijn tot een *race to the bottom*. Dit wil zeggen dat multinationals de concurrentie aangaan door te snijden in kosten, zoals arbeid en productie. De loonkosten zijn veelal lager in ontwikkelingslanden ten opzichte van de meeste Westerse landen, waardoor multinationals geneigd zijn om de producten in ontwikkelingslanden te fabriceren. Multinationals verplaatsen hun productie naar het buitenland, waar de arbeid goedkoper is, maar waar mensenrechtenstandaarden ook lager zijn.⁵³

De lonen in ontwikkelingslanden worden veelal laag gehouden door lokale overheden, zodat deze landen aantrekkelijker zijn voor investeringen van buitenaf. Dit is het gevolg van een onderlinge concurrentiestrijd tussen ontwikkelingslanden die graag willen profiteren van ontwikkelingen van de groeiende wereldeconomie. Ontwikkelingslanden verwachten dat met de komst van multinationals de werkgelegenheid zal toenemen en daarmee ook de welvaart.⁵⁴ Ontwikkelingslanden staan hierdoor onder druk om investeringen binnen te halen met als gevolg dat deze landen een zwakke onderhandelingspositie hebben. Onderhandelingen vinden in dit soort gevallen plaats op de voorwaarden van de multinational en niet van de overheid, waardoor het mogelijk is dat sociaaleconomische mensenrechten in het geding komen omwille van de buitenlandse investeringen.⁵⁵

---

⁵⁰ S. Hymer, 'The Multinational Corporation and the Law of Uneven Development', in *Transnational Corporations and World Order*, (Londen 1979), 67.

⁵¹ Meyer, 'Human Rights and MNCs', 379.

⁵² *Ibidem*, 379.

⁵³ Forsythe, *Human Rights in International Relations*, 226.

⁵⁴ S.L. Blanton en R.G. Blanton, 'What Attracts Foreign Investors? An Examination of Human Rights and Foreign Direct Investment', *The Journal of Politics*, Vol. 69, No. 1 (2007), 143-155.

⁵⁵ Monshipouri, 'Multinational Corporations and the Ethics of Global Responsibility', 966.

Volgens sociaalliberalen heeft de combinatie van multinationals en ontwikkelingslanden juist een verslechtering van de sociaaleconomische mensenrechten tot gevolg, omdat lonen structureel laag kunnen blijven, arbeidsomstandigheden niet per se verbeteren en de werkgelegenheid niet altijd toeneemt. De reden waarom werkgelegenheid ondanks de komst van multinationals niet toeneemt, is dat kleine en middelgrote ondernemers plaats moeten maken voor een groot bedrijf dat goedkoper en meer kan produceren. Samen met nieuwe technieken die zorgen voor het vervangen van laag geschoolde arbeidsplaatsen leidt dit tot een verlies van arbeidsplaatsen.⁵⁶

Een ander negatief gevolg komt voort uit het feit dat veel ontwikkelingslanden niet de juiste geschoolde werknemers in huis hebben om de gecreëerde banen door de multinationals te kunnen vervullen. Werkgelegenheid wordt hierdoor wel gecreëerd, maar werknemers van buiten het ontwikkelingsland komen de vacatures vervolgens opvullen. Ondanks deze ontwikkeling blijven ontwikkelingslanden veelal geïnteresseerd in het aantrekken van multinationals, omdat deze bedrijven grote belastingopbrengsten kunnen opleveren. Deze opbrengsten kunnen op hun beurt weer ten goede komen aan sociale voorzieningen, zoals gezondheidszorg en educatie.⁵⁷

Dit onderzoek zal nagaan of de aannames van de neoliberale wetenschappers kunnen worden bevestigd. In de afgelopen jaren zijn veel rapporten naar buiten gekomen over misstanden rondom mensenrechten in ontwikkelingslanden die samenhangen met het handelen van multinationals. Aangezien Meyer, Spar en Friedman beweren dat multinationals positieve invloeden hebben op de mensenrechten, is het doel van dit onderzoek om hun beweringen te bevestigen dan wel te ontkrachten. Gedurende het onderzoek zal gekeken worden naar verschillende criteria (werkgelegenheid, armoede, arbeidsomstandigheden) om zo de sociaaleconomische mensenrechtensituatie in de steenkoolmijnbedrijven van Colombia te kunnen beoordelen. Aangezien de mijnbouwbedrijven in de regio's Cesar en La Guajira erg omvangrijk zijn, is hun sociale, economische en maatschappelijke invloed op de regio aanzienlijk. Om die reden kunnen (sociale, economische en maatschappelijke) veranderingen in deze regio's direct in verband worden gebracht met de mijnbouwbedrijven.

Nationale en internationale wetgeving omtrent mensenrechten zijn niet toereikend voor multinationals en bestaan voornamelijk uit vrijblijvende gedragscodes. Hierdoor ligt de aansprakelijkheid veelal bij de staat en ontlopen multinationals in veel gevallen de eigen verantwoordelijkheid. Problematiek rondom aansprakelijkheid is bij ontwikkelingslanden met zwakke overheidsinstituties sterk aanwezig, omdat de overheid vaak niet in staat is om de

---

⁵⁶ Meyer, 'Human Rights and MNCs', 379.

⁵⁷ Y. Kalin, 'FDI in Colombia, Policy and Economic Effects', University of Lund, Department of Economics, No. 196 (2009) 14.

controle uit te voeren. Het is in het verlengde hiervan van groot belang dat de relatie tussen multinationals en sociaaleconomische mensenrechten wordt onderzocht.

De analyses van de neoliberalen en de sociaalliberalen met betrekking tot de relatie multinationals en sociaaleconomische mensenrechten kunnen echter niet één op één met elkaar vergeleken worden. Waar de neoliberalen uitsluitend de positieve gevolgen op microniveau beschrijven, beschrijven de sociaalliberalen de negatieve gevolgen van multinationals in ontwikkelingslanden op een meer macroniveau. Toch kan worden geconstateerd dat de gevolgen op macroniveau consequenties op microniveau zullen hebben en vice versa. Het verband tussen de analyse van de neoliberalen en sociaalliberalen is van groot belang, aangezien het onderzoek zal focussen op de neoliberale opvattingen. Een mogelijke ondersteuning van het neoliberale gedachtegoed zal in dit onderzoek betekenen dat de argumenten van de sociaalliberale wetenschappers worden ontkracht.

2.4 Methode

Het wetenschappelijk debat geeft duidelijk weer dat er verschillende opvattingen zijn ten aanzien van multinationals en de positieve dan wel negatieve invloed op de sociaaleconomische mensenrechten in ontwikkelingslanden. Aan de hand van de volgende onderzoeksvraag ga ik onderzoek doen naar de neoliberale opvattingen aangaande de relatie multinationals en mensenrechten: *In hoeverre leveren multinationals een positieve bijdrage aan het waarborgen of promoten van de sociaaleconomische mensenrechten in ontwikkelingslanden?*

De bewijsvoering voor de onderzoeksvraag gebeurt aan de hand van een casus, namelijk de mijnbouwbedrijven in de Cesar en La Guajira departementen van Colombia. Ik heb voor deze casus gekozen omdat Colombia als ontwikkelingsland voor inkomsten zeer afhankelijk is van de mijnbouwindustrie en omdat de overheidsinstituties er zwak tot matig functioneren. Het land is zeer rijk aan olie, goud en steenkool en sinds 2002 is de extractie van grondstoffen een speerpunt van de Colombiaanse overheid. De overheid wil de opbrengsten gebruiken om het land te ontwikkelen nu het interne conflict langzaam tot een einde komt. Gezien de problematiek die in het achtergrondhoofdstuk is besproken, is het interessant om te onderzoeken in wat voor mate de steenkoolindustrie een bijdrage levert aan de bescherming en promotie van de sociaaleconomische mensenrechten. Het wordt door deze casestudie duidelijk of de neoliberale stroming wordt ondersteund dan wel ontkracht in haar denkbeelden omtrent multinationals in ontwikkelingslanden.

Dit onderzoek wordt ondersteund door primaire en secundaire literatuur. De casestudie is een kwalitatief onderzoek, waarbij de focus ligt op de ontwikkeling van de sociaaleconomische mensenrechten in de Colombiaanse steenkoolsector. Met het toepassen van een casestudie bestaat de mogelijkheid om complexe politieke, economische en sociale fenomenen te analyseren,

te begrijpen en te vergelijken. Een casestudie is nuttig bij 'Wat?', 'Hoe?' en 'Waarom?'-vragen met betrekking tot huidige fenomenen, maar kan ook zeer waardevol zijn om een theorie op abstractieniveau te toetsen. Een dergelijk onderzoek blijft niet op een wetenschappelijk theoretisch niveau, maar kan echt de diepte in gaan. Andere voordelen van een casestudie zijn dat nuances kunnen worden onderzocht en beschreven, dat er een grote mate van flexibiliteit aanwezig is en dat de mogelijkheid bestaat om het onderzoek binnen een kort tijdsbestek uit te voeren.⁵⁸

Naast deze voordelen, zijn er ook nadelen te benoemen van een casestudie als onderzoeksmethode. Zo kan een casestudie te specifiek zijn, met te weinig data om goede analyses te maken. In het geval van casestudies zijn vergelijkingen (meestal) niet een mogelijkheid en zijn uitspraken op basis van één casus minder waardevol dan meerdere casussen.⁵⁹

Deze casus zal worden getoetst aan de hand van, de voor dit onderzoek opgestelde criteria: een toename van de werkgelegenheid, een afname van de armoede en een verbetering van de arbeidsomstandigheden. Indien deze drie criteria positief beoordeeld worden, dan pleit het onderzoek voor een grotere invloed van multinationals in ontwikkelingslanden aangaande sociaaleconomische mensenrechten. Echter, worden deze criteria niet bevestigd en wordt het tegenovergestelde geconstateerd, dan moet worden geconcludeerd dat een toenemende invloed van multinationals in ontwikkelingslanden niet gewenst is aangaande de sociaaleconomische mensenrechten.

De drie criteria die in dit onderzoek zijn gekozen, zijn gekoppeld aan drie sociaaleconomische mensenrechten. Zo is werkgelegenheid gekoppeld aan het recht op een baan, is armoede gekoppeld aan het recht op een behoorlijke levensstandaard, en zijn arbeidsomstandigheden gekoppeld aan het recht op eerlijke, veilige en gezonde werkomstandigheden. In dit onderzoek is specifiek gekozen voor de bovenstaande drie criteria omdat deze criteria duidelijk in verband kunnen worden gebracht met sociaaleconomische rechten. Het verband tussen sociaaleconomische mensenrechten en (nieuw) kapitaal, technologie of managementtechnieken is een stuk moeilijker te maken, dus deze factoren zullen buiten beschouwing worden gelaten.

Gedurende dit onderzoek zal worden onderzocht in welke mate de bevolking toegang heeft tot een baan of een behoorlijke levensstandaard. De mate waarin werkgelegenheid of armoede aanwezig is, zegt dus niets over in hoeverre de overheid tekort is geschoten in het aanbieden van een baan of goede werkomstandigheden, maar beoordeelt het niveau van toegang tot een baan of een behoorlijke levensstandaard.

---

⁵⁸ R.K. Yin, *Case Study Research: Design and Methods*, (Californie 2014), 5.

⁵⁹ Yin, *Case Study Research*, 6.

De hypothese die tijdens dit onderzoek getoetst zal worden luidt als volgt: Des te groter de regionale aanwezigheid van multinationals, des te beter is het gesteld met de sociaaleconomische mensenrechten in dat gebied.

Het onderzoek zal zich richten op de tijdspanne van 2005 tot 2015, waarbij de regio's Cesar en La Guajira middels de drie bovengenoemde criteria zullen worden vergeleken met het gemiddelde van Colombia. Het onderzoek begint in het jaar 2005 omdat in dit jaar de buitenlandse investeringen met 300 procent toenamen. Hiermee zijn de invloeden van buitenlandse bedrijven aanzienlijk toegenomen. Sindsdien zijn deze investeringen blijven stijgen, maar bij gebrek aan veldonderzoek en beschikbare recente primaire en secundaire bronnen ben ik genoodzaakt om de tijdspanne van het onderzoek te laten ophouden bij het jaar 2015.

Gedurende de casestudie wordt gekeken of de criteria een afwijkend beeld (minder, meer of gelijk) laten zien ten opzichte van de rest van Colombia. Een afwijkend beeld kan bijvoorbeeld zijn dat in de regio Cesar en La Guajira meer werkgelegenheid was, minder armoede heerste en betere arbeidsomstandigheden waren in de periode van 2005 tot 2015 dan in de rest van Colombia. Aangezien de mijnbouwbedrijven een grote stempel drukken op de sociale, economische en maatschappelijke aspecten van de regio's, zou een dergelijke uitkomst erop kunnen wijzen dat de mijnbouwbedrijven een positieve invloed hebben gehad op de sociaaleconomische mensenrechten. Multinationals zouden in dit geval verantwoordelijk zijn geweest voor een verbetering van de sociaaleconomische mensenrechten en dus de visie van de neoliberale wetenschappers ondersteunen. Veranderingen van de nationale wet- en regelgeving en andere sectoren in de regio Cesar en La Guajira worden in dit onderzoek buiten beschouwing gelaten, ondanks het feit dat deze factoren wel degelijk invloed uitoefenen op de sociaaleconomische mensenrechten.

2.5 Criteria

Bij dit onderzoek zal gebruik worden gemaakt van drie verschillende criteria, te weten: werkgelegenheid, armoede en arbeidsomstandigheden. Het is essentieel om voorafgaand aan de casestudie deze criteria te verduidelijken en uiteen te zetten hoe deze criteria tijdens het onderzoek zullen worden beoordeeld.

Met de werkgelegenheid wordt het percentage van de beroepsbevolking bedoeld dat een betaalde vacature vervult. Het gaat hier om de al dan niet vervulde vraag naar arbeid van zowel werknemers als zelfstandigen.⁶⁰

Armoede wordt tijdens dit onderzoek bepaald aan de hand van de armoedegrens die is opgesteld door het Colombiaanse Departement voor Statistiek, het DANE instituut. Het DANE

---

⁶⁰ CBS, 'Werkgelegenheid', *Het Centraal Bureau voor de Statistiek* (versie 2016) <https://www.cbs.nl/nl-nl/onze-diensten/methoden/begrippen?tab=w#id=werkgelegenheid> geraadpleegd op 21-05-2016.

instituut hanteert een armoedegrens van 2,30 Amerikaanse dollar per dag op het platteland en 3,80 in stedelijke gebieden.⁶¹

‘Arbeidsomstandigheden’ is een containerbegrip waar onderscheid kan worden gemaakt tussen verschillende gezondheids- en veiligheidsfactoren. Zo stelt het Ministerie van Volksgezondheid en Milieu dat deze factoren kunnen worden ingedeeld in omgevingsfactoren, fysieke factoren en psychosociaal belastende factoren. Onder omgevingsfactoren valt bijvoorbeeld de blootstelling aan geluid en chemische stoffen. Onder fysiek belastende factoren vallen onder andere arbeidsomstandigheden en langdurige zware belasting en onder psychosociaal belastende factoren vallen werkdruk en werkzekerheid.⁶²

Echter, gezien de beperkte informatie die beschikbaar is rondom de arbeidsomstandigheden in de Colombiaanse mijnbouwregio’s heeft dit onderzoek zich gefocust op de misdaden jegens vakbondsleden en vakbondsleiders. Vakbonden komen op voor goede arbeidsomstandigheden en voor de (arbeids)rechten van werknemers. Wanneer vakbondsleden of leiders beperkt worden in hun taken als gevolg van bedreiging of moord, kan gesteld worden dat het minder tot niet mogelijk is om voor de rechten van de arbeiders op te komen. Geweld jegens vakbondsleiders of leden kan in dit onderzoek gelijk worden gesteld met een verslechtering van de arbeidsrechten en omstandigheden van de werknemers.

---

⁶¹ C. Corbett, ‘Poverty levels continue to fall in Colombia: Government’, *Colombia Reports* (versie 17-09-2014) <http://colombiareports.com/poverty-levels-continue-fall-colombia-according-government-stats/> geraadpleegd op 21-05-2016.

⁶² Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu, ‘Nationaal Kompas Volksgezondheid’, *Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport* (versie 2014) <http://www.nationaalkompas.nl/gezondheidsdeterminanten/omgeving/arbeid/wat-zijn-arbeidsomstandigheden-en-hoe-worden-deze-gemeten/> geraadpleegd op 07-05-2016.

Hoofdstuk 3. Colombia

3.1 Introductie

In dit onderzoek ligt de focus op de steenkoolindustrie van Colombia en de multinationals die werkzaam waren in de regio's Cesar en La Guajira gedurende de jaren 2005 – 2015. Paragraaf 3.2 en 3.3 gaan in op de politieke en economische context waarbinnen de multinationals werkzaam waren. Hierbij worden onder meer de politieke ontwikkelingen besproken binnen het interne conflict dat al meer dan vijf decennia aan de gang is. Daarnaast geeft paragraaf 3.3 kort weer hoe de economie zich in de afgelopen 15 jaar heeft ontwikkeld en in hoeverre buitenlandse investeringen hebben bijgedragen aan de Colombiaanse economie. Paragrafen 3.2 en 3.3 geven op deze wijze inzicht in de politieke, economische en maatschappelijke situatie waar de multinationals in Colombia mee te maken kregen. Deze twee paragrafen worden behandeld aan de hand van de volgende oriënterende vraag: *In wat voor politieke, economische en maatschappelijke context moesten de mijnbedrijven gedurende de jaren 2005 – 2015 in de Cesar en La Guajira provincies opereren?*

3.2 De politieke context

Het politieke landschap van Colombia is al meer dan 50 jaar getekend door een intern conflict waarbij meerdere gewapende partijen uit zijn op economische en politieke macht. Dit conflict heeft zijn oorsprong in de grote sociale en economische verschillen binnen het land, in combinatie met politieke uitsluiting van bepaalde groepen. Het land heeft sinds 1960 te maken met geweld en strijd over grondbezit, over de natuurlijke grondstoffen zoals olie, steenkool en edelmetalen, en over de grootschalige illegale drugshandel.⁶³ Sindsdien zijn meerdere partijen in gewapend conflict met elkaar, waaronder de regering en verschillende politiek linksgeoriënteerde guerrilla groeperingen, zoals de FARC en de ELN. Het conflict nam in intensiteit toe toen in de jaren '80, toen paramilitairen door bedrijven en de overheid werden ingehuurd om personen, hun belangen en hun bezit te beschermen tegen ontvoeringen en landonteigeningen.⁶⁴

De paramilitairen verrijkten zich in de loop der tijd met opbrengsten uit de drugshandel en werkten veelal samen met grote drugskartels in de jaren '90. Verschillende paramilitairen verenigden de krachten in de in 1997 opgerichte Autodefensas Unidas de Colombia (AUC). Hierna begon de AUC aan een "social cleaning", waarbij iedereen die ervan verdacht werd banden te hebben met de FARC of ELN werd opgepakt of geëxecuteerd. De AUC werkte samen met de regeringstroepen en had de mogelijkheid om aanhangers van paramilitairen op lokale politieke

---

⁶³ P. Hupperts, C. da Silva en M. Romero, 'Scoping Mission: Understanding the Context of the Colombian Coal Sector, key issues and potential opportunities for collaboration in the producing regions of La Guajira and Cesar' (Amsterdam 2014) *The Terrace*, 9.

⁶⁴ CIA, 'Colombia – The World Factbook', CIA (versie 2016) <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/co.html> geraadpleegd op 20-04-2016.

posities te plaatsen. Paramilitairen werden door drugshandel en verschillende politieke posities op nationaal niveau steeds machtiger. Op lokaal niveau werden overheden en militaire controles gedomineerd door de paramilitairen. Bedrijven en de lokale gemeenschap moesten in veel gevallen schikken naar de wil en wet van de paramilitairen.⁶⁵

Als gevolg van een sterk politiek en legeroffensief van de regering en de paramilitairen zijn de politieke en militaire invloeden van guerrillagroeperingen als de FARC en de ELN duidelijk afgenomen, maar niet verdwenen. Geen van de groeperingen was en is in staat om de militaire macht of politieke steun te verwerven om de Colombiaanse regering daadwerkelijk omver te werpen, maar burgers bleven doelwit in het conflict.⁶⁶

President Alvaro Uribe van Colombia leidde sinds zijn aantreden in 2002 het politieke en legeroffensief, waardoor de veiligheid in heel Colombia is toegenomen. Sinds Uribe zijn regeringstroepen voor het overgrote deel weer aanwezig op het platteland en niet alleen in de grote steden. In 2003 hebben onderhandelingen tussen de AUC paramilitairen en de regering plaatsgevonden wat heeft geleid tot een proces van ontwapening en re-integratie.⁶⁷

Uribe hanteerde in zijn ambtstermijn als president een sterke neoliberale benadering, waarbij links georiënteerde partijen als de FARC niet aan de onderhandelingstafel werden toegelaten. Uribe dulde geen anti-imperialistische gedachten en onderhield sterke politieke banden met de Verenigde Staten. Echter, het harde beleid dat Uribe hanteerde resulteerde ook in een toename van geweld, een groot aantal ontheemden en een grotere onderdrukking van de mensenrechten. Het doel van Uribe, economische groei en veiligheid, is wellicht (ten dele) bereikt, maar de Colombianen moesten hiervoor een hoge prijs betalen.⁶⁸

Juan Manuel Santos, Uribe's opvolger, werd in 2010 en in 2014 gekozen tot president van Colombia en koos een ander pad dan zijn voorganger. Santos startte op basis van een sociaalliberaal beleid vredesgesprekken met de linksgeoriënteerde guerrilla's van de ELN en de FARC.⁶⁹ In 2011 is de wet *Law on Victims and Land Restitution* aangenomen, waarin een proces van landteruggave voor de slachtoffers van het conflict overeen is gekomen.⁷⁰ In november 2012 zijn de Colombiaanse overheid en de FARC officieel gestart met vredesonderhandelingen, waarbij

---

⁶⁵ Hupperts, 'Scoping Mission: Understanding the Context of the Colombian Coal Sector', 10.

⁶⁶ CIA, 'Colombia', *The World Factbook*, (2016).

⁶⁷ *The Heritage Foundation*, 'Index of Economic Freedom', *The Heritage Foundation* (versie 2016) <http://www.heritage.org/index/country/colombia>, geraadpleegd op 20-04-2016

⁶⁸ J. Glennie, 'Colombia's unethical development', *the Guardian* (versie 06-06-2011) <http://www.theguardian.com/global-development/poverty-matters/2011/jun/06/colombia-amoral-development-uribe> geraadpleegd op 20-04-2016.

⁶⁹ The Heritage Foundation, 'Index of Economic Freedom', (2016).

⁷⁰ CIA, 'Colombia - The World Factbook', *CIA* (versie 2016) <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/co.html> geraadpleegd op 20-04-2016.

wordt gehoopt op een verdere demobilisering van rebellengroeperingen en een (verdere) re-integratie in de maatschappij en politiek.⁷¹

In september 2015 is in Cuba onder leiding van Raul Castro een deellovereenkomst gesloten tussen de FARC en de regering Santos. Partijen zijn overeengekomen dat er een waarheidscommissie zal worden ingesteld en dat de slachtoffers van de burgeroorlog zullen worden gecompenseerd. Verder zijn er afspraken gemaakt over de straffen voor de rebellen. Rebellen die worden beschuldigd van politieke misdaden krijgen amnestie, voor andere misdadigers volgt een speciaal tribunaal.⁷²

Het interne conflict tussen de regeringstroepen, guerrilla's en paramilitairen heeft geleid tot polarisatie en een groot aantal slachtoffers. Als gevolg van dit conflict zijn tussen 1958 en 2013 meer dan 260.000 mensen omgekomen, waarvan 80 procent burgers.⁷³ Figuur 1 laat het beloop van het conflict in aantallen slachtoffers zien, waarbij tijdens de jaren 2000 – 2003 een duidelijke toename in het aantal slachtoffers staat aangeven.

Volgens de UNHCR heeft het conflict in Colombia gezorgd voor 6 miljoen ontheemden, waarmee de ontheemde Colombianen één van de grootste groepen ontheemden ter wereld vormen.⁷⁴ Uit de onderstaande tabel is af te lezen dat vanaf het jaar 2000 tot en met 2002 het aantal slachtoffers sterk en gelijkmatig is toegenomen. In de daaropvolgende jaren tot 2010 bleven de aantallen hoog, maar welliswaar lager dan de eerste jaren van dit millennium. Deze groei kan worden verbonden met de ambtstermijn van President Uribe, die in deze periode een sterk militair offensief uitvoerde.

---

⁷¹ *de Volkskrant*, 'Colombia en FARC beginnen vandaag met onderhandelingen', *de Volkskrant* (versie 19-10-2012) <http://www.volkskrant.nl/buitenland/colombia-en-farc-beginnen-vandaag-met-onderhandelingen~a3350200/> geraadpleegd op 20-04-2016.

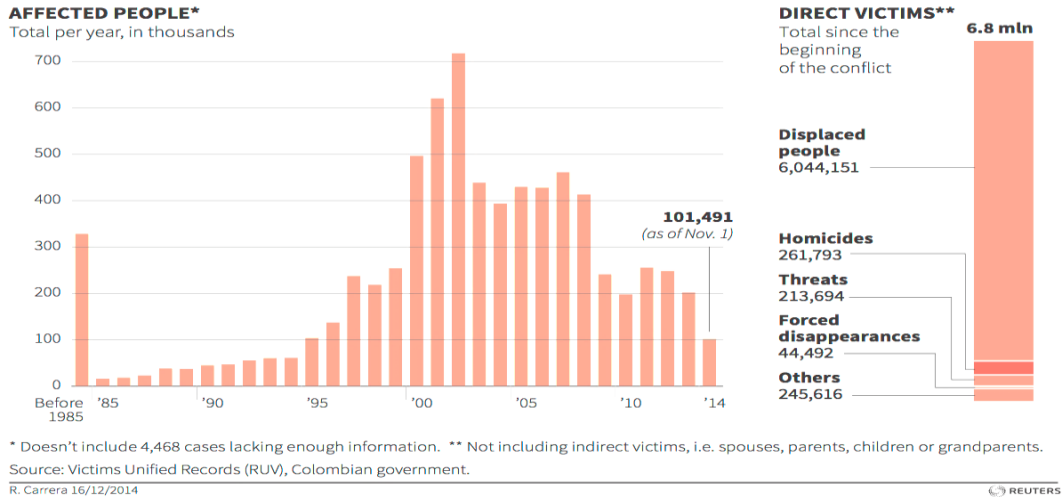
⁷² *NOS*, 'Doorbraak bij vredesonderhandelingen FARC', *NOS* (versie 24-09-2015) <http://nos.nl/artikel/2059362-doorbraak-bij-vredesonderhandelingen-farc.html> geraadpleegd op 20-04-2016.

⁷³ M. Moor en J. van de Sandt, 'The Dark Side of Coal: Paramilitary Violence in the Mining Region of Cesar, Colombia' (Amsterdam 2014), 16.

⁷⁴ *CIA*, 'Colombia – The World Factbook', *CIA* (versie 2016).

Colombia's conflict victims

Colombia's government has been in talks with leftist FARC rebels for more than two years in a bid to draw a line under a conflict which has killed more than 200,000 people.

Figuur 1. Doden en ontheemden in Colombia.⁷⁵

3.3 De economische context

De economie van Colombia sterkt aan en groeit, mede door een vooruitstrevend beleid op het gebied van vrijhandelsverdragen. Het Bruto Nationaal Product (BNP) is in de jaren 2006-2011 verdubbeld van 162.6 miljard dollar naar 335.4 miljard dollar, waarna de groei afvlakte naar 380 miljard dollar in 2014. De groei van het BNP is in de jaren van 2001 tot 2007 opgelopen van 1,7 procent tot bijna 7 procent per jaar, waarna het land in de jaren 2008 en 2009 een verminderde groei doormaakte. In de jaren die daarop volgden groeide de economie van Colombia gestaag met ongeveer 4,8 procent (zie Tabel 1.).⁷⁶ De drie grote kredietbeoordelaars hebben Colombia opgewaardeerd en positief beoordeeld om te investeren. Door deze opwaardering bereikte Colombia een recordhoogte aan buitenlandse investeringen in 2013 en 2014.⁷⁷

Colombia heeft een economie die sterk leunt op de energiesector en het exporteren van natuurlijke grondstoffen als goud, steenkool en olie. Het land is de op vier na grootste steenkoolexporteur ter wereld en de op vier na grootste olieproducent van Latijns-Amerika. Tabel 1 laat zien dat de mijnbouwindustrie van Colombia verantwoordelijk is voor ruim een derde van het Bruto Nationaal Product. De mijnbouwsector draagt daarmee voor een significant deel bij aan de Colombiaanse economie en is daarom van groot politiek en economisch belang.

⁷⁵ C. Woody, 'Colombia must now 'contemplate the risk that peace will not be secured'', *Business Insider UK* (versie 11-07-2015) <http://uk.businessinsider.com/colombia-farc-and-peace-2015-7?r=US&IR=T> geraadpleegd op 20-04-2016.

⁷⁶ *Trading Economics*, 'Colombia GDP: 1960-2016', *Trading Economics* (versie 2016) <http://www.tradingeconomics.com/colombia/gdp> geraadpleegd op 20-04-2016.

⁷⁷ *CIA*, 'Colombia - The World Factbook', *CIA* (versie 2016).

Tabel 1. Bruto Nationaal Product.

	BNP (%) ⁷⁸	Industry, value added (% of BNP) ⁷⁹	FDI (US\$ miljoen) ⁸⁰	FDI mijnsector (US\$ miljoen) ⁸¹	FDI mijnsector (% ten opzichte van heel Colombia)
	Colombia	Colombia	Colombia	Mijnsector	
2001	1,7	-	2525	524	21.00%
2002	2,5	-	2193	466	21.00%
2003	3,9	-	1758	627	35.00%
2004	5,3	-	3117	1246	40.00%
2005	4,7	-	10192	2157	21.00%
2006	6,7	33,8	6463	1783	28.00%
2007	6,9	33,7	9049	1100	12.00%
2008	3,5	35,5	10596	1798	17.00%
2009	1,7	34,5	7207	3025	42.00%
2010	4,0	35,0	6899	1755	25.00%
2011	6,6	37,6	13234	2455	19.00%
2012	4,0	37,8	15823	2316	15.00%
2013	4,9	37,2	16822	2916	17.00%
2014	4,6	36,0	16053	1582	10.00%

3.3.1 De steenkoolindustrie

De belangrijkste exporteurs van Colombiaanse kolen zijn de mijnbouwbedrijven BHP Billiton (Australië), Anglo American (Zuid-Afrika), Glencore (Zwitserland), Drummond Ltd (Amerikaans) en Prodeco SA (Zwitserland). Eén van de grootste mijnen ter wereld, met ruim 30 hectare, is de Cerrejon mijn, gelegen in de regio La Guajira. Het is een *open pit* mijn die meer dan 32 miljoen ton steenkolen per jaar produceert en door BHP Billiton, Anglo American en Glencore wordt geëxploiteerd. Deze bedrijven beheren daarbij ook een 150 kilometer lange treinverbinding en zeehavens om de steenkool naar de schepen te vervoeren en te verscheppen. In de regio Cesar bij La Loma en La Jagua de Iberico liggen meerdere mijnen die eigendom zijn van Drummond, Prodeco en Colombian Natural Resources. Deze laatste is het bezit van de Amerikaanse investeringsbank Goldman Sachs.⁸²

De regio's Cesar en La Guajira waren tussen 2000 en 2012 verantwoordelijk voor 90 procent (respectievelijk 48 procent en 42 procent) van de totale Colombiaanse kolenproductie en samen 100 procent verantwoordelijk voor de kolenexport. De overige 10 procent kolenproductie kwam uit andere regio's en was bedoeld voor de Colombiaanse markt.⁸³

⁷⁸ The World Bank, 'GDP growth (annual %)', *The World Bank* (versie 2016) <http://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.KD.ZG/countries/CO?display=graph> geraadpleegd op 20-05-2016.

⁷⁹ The World Bank, 'GDP growth (annual %)', *The World Bank*.

⁸⁰ A. Alsema, 'Colombia FDI statistics', *Colombia Reports* (versie 20-06-2012)

<http://colombiareports.com/colombia-fdi-statistics/> geraadpleegd op 20-04-2016.

⁸¹ Alsema, 'Colombia FDI statistics', *Colombia Reports*.

⁸² J. Wilde-Ramsing, T. Steinweg, K. Racz en F. Scheele, 'The Black Box: Obscurity and Transparency in the Dutch Coal Supply Chain', *Stichting Onderzoek Multinationale Ondernemingen* (Amsterdam 2013), 2.

⁸³ Hupperts, 'Scoping Mission: Understanding the Context of the Colombian Coal Sector', 16.

Steenkool is verantwoordelijk voor ongeveer 20 procent van de Colombiaanse export en voor 2 procent van het BNP. Door een toename in de vraag naar steenkool tussen 2005 en 2012 is de productie gestegen van 59,7 miljoen ton naar 86 miljoen ton per jaar. De export maakte hierbij een gelijke stijging door, waardoor het verschil tussen productie en export minder dan 10 procent was. Zoals eerder aangegeven wordt een groot deel (21 procent) van de Colombiaanse export naar Nederland verscheept. Hiervan werd in 2012 meer dan 63 procent doorgevoerd naar de Duitse industrie. 47 procent van de Colombiaanse steenkool die in Nederland achterbleef werd gebruikt door de Nederlandse energiemarkt. Daarmee zijn Colombiaanse steenkolen verantwoordelijk voor 25 procent van de totale Nederlandse energieopwekking.⁸⁴

3.3.2 Foreign Direct Investments

Colombia is een land waar het aantal buitenlandse investeringen in de vorm van *foreign direct investments* (FDI) in de laatste jaren sterk is toegenomen (Tabel 1). FDI zijn investeringen die veelal worden gedaan door bedrijven uit een ander land dan het betreffende (gast)land. Het aandeel van FDI in de economie van Colombia groeide van 3,1 miljard dollar in 2004 naar een recordhoogte van 16,8 miljard dollar in 2013.⁸⁵ Met een BNP van 380 miljard in 2013 waren de FDI's dat jaar verantwoordelijk voor ruim 4 procent van de totale Colombiaanse economie.⁸⁶ In alle sectoren nam het FDI toe, waarbij de koolsector, *hidrocarburos*, zeker niet achterbleef. In de tabel hierboven wordt duidelijk dat alleen al in het jaar 2005 de hoeveelheid FDI's met 300 procent toenam.

In dit onderzoek zullen de gegevens omtrent de FDI's veelvuldig gebruikt worden om de mate van werkgelegenheid, armoede en de situatie rondom de arbeidsomstandigheden te kunnen beoordelen. Daarbij is het mogelijk om de FDI-gegevens van de steenkoolsector in dit onderzoek gelijk te stellen aan de mijnbouwindustrie van de regio Cesar en La Guajira, aangezien 90 procent van de steenkoolproductie hier vandaan komt. De andere 10 procent steenkool wordt niet in de bovengenoemde provincies geproduceerd en is niet bedoeld voor de export. Bovendien gaat het hier om een klein, te verwaarlozen percentage. De FDI's worden in dit onderzoek gelijkgesteld met buitenlandse investeringen, waarvan Spar en Meyer zeggen dat deze tot een verbetering van sociaaleconomische rechten zouden leiden.

---

⁸⁴ Hupperts, 'Scoping Mission: Understanding the Context of the Colombian Coal Sector', 15.

⁸⁵ Alsema, 'Colombia FDI statistics', *Colombia Reports*.

⁸⁶ *The World Bank*, 'World DataBank: World Development Indicators 'Colombia'', (versie 2016) <http://databank.worldbank.org/data/reports.aspx?source=2&country=COL&series=&period> geraadpleegd op 20-04-2016.

Hoofdstuk 4. Resultaten

4.1 Introductie

Paragraaf 4.2 gaat in op het criterium werkgelegenheid, maar ook op de arbeidsparticipatie en werkloosheid in de mijnbouwregio's. Het beschrijven van de ontwikkelingen rondom arbeidsparticipatie en werkloosheid is essentieel om een beter beeld van de werkgelegenheid te krijgen en kan daarom niet overgeslagen worden. In deze paragraaf wordt gekeken in hoeverre de werkgelegenheid in de mijnbouwregio's is toegenomen in verhouding tot het landelijk gemiddelde. Een hogere werkgelegenheid in de mijnbouwregio's ten opzichte van het Colombiaans gemiddelde kan er namelijk op wijzen dat de mijnbouwsector positieve effecten heeft gehad op de sociaaleconomische omstandigheden.

Paragraaf 4.3 bespreekt het criterium armoede, waar als eerste verschillende factoren zoals landonteigeningen en mijnopbrengsten worden beschreven die effect hebben op het armoedeniveau. Vervolgens worden ontwikkelingen rondom het armoedeniveau besproken, waarbij onderscheid wordt gemaakt tussen stedelijke en landelijke provincies, maar ook tussen de mijnbouwregio's en het landelijk gemiddelde.

De laatste paragraaf (4.4) zal ingaan op het criterium arbeidsomstandigheden, waarbij de focus ligt op het recht op eerlijke, veilige en gezonde arbeidsomstandigheden. Het onderzoek aangaande arbeidsomstandigheden gaat omwille van informatiebeschikbaarheid in op het aantal misstanden omtrent vakbonden, die zich inzetten voor de arbeidsomstandigheden van de mijnwerkers. Gedurende dit onderzoek kan gesteld worden dat arbeidsomstandigheden minder goed (vertegenwoordigd) worden wanneer vakbonden in grote mate worden beperkt in hun taken.

Naar aanleiding van elke paragraaf zal een korte deelconclusie volgen als antwoord op de deelvraag. Tenslotte zal de conclusie volgen, die antwoord geeft op de hoofdvraag van dit onderzoek en de neoliberale visie aangaande multinationals in ontwikkelingslanden ondersteunt of juist ontkracht.

4.2 Werkgelegenheid

In deze paragraaf wordt de volgende hypothese onderzocht: een verhoging van de buitenlandse investeringen in ontwikkelingslanden in de vorm van *foreign direct investment* (FDI) zorgt voor een verhoging van de werkgelegenheid. Een verbetering van de werkgelegenheid zou volgens Meyer leiden tot meer welvaart en een verbetering van de sociaaleconomische rechten. In dit deelonderzoek wordt gekeken naar de werkgelegenheid in Colombia en de twee mijnregio's in relatie tot buitenlandse investeringen.

De hypothese wordt aan de hand van de volgende deelvraag getoetst: *In hoeverre heeft de toename van buitenlandse investeringen in de Colombiaanse steenkoolindustrie geleid tot een*

verhoging van de werkgelegenheid in de mijnregio's Cesar en La Guajira in de jaren 2005 – 2015 ten opzichte van het Colombiaans gemiddelde?

In paragraaf 3.3 is de toename van het aandeel van FDI's in de Colombiaanse economie besproken, waarbij Tabel 1 laat zien dat het aandeel van FDI's voor heel Colombia in het jaar 2005 drie keer hoger was dan in het jaar daarvoor. De buitenlandse investeringen gingen in de jaren 2004 – 2005 van 3,1 miljard Amerikaanse dollar naar 10,2 miljard. De mijnbouwsector deed hier nog een schepje bovenop door in de jaren 2003 – 2009 te vervijfvoudigen (respectievelijk van 627 miljoen dollar naar ruim 3 miljard dollar). In 2009 nam de gehele mijnbouwsector 42 procent van het totale aantal FDI's voor haar rekening.

De mijnbouwsector kreeg in deze jaren een duidelijke financiële impuls, maar het is hier de vraag of deze impuls ook heeft geleid tot verbeteringen van de sociaaleconomische rechten in Cesar en La Guajira. In deze paragraaf wordt aan de hand van de toegenomen buitenlandse investeringen specifiek gekeken naar de werkgelegenheid in Colombia en gefocust op de mijnregio's Cesar en La Guajira. In dit subonderzoek worden de ontwikkelingen van de buitenlandse investeringen vergeleken met de ontwikkelingen op het niveau van de werkgelegenheid.

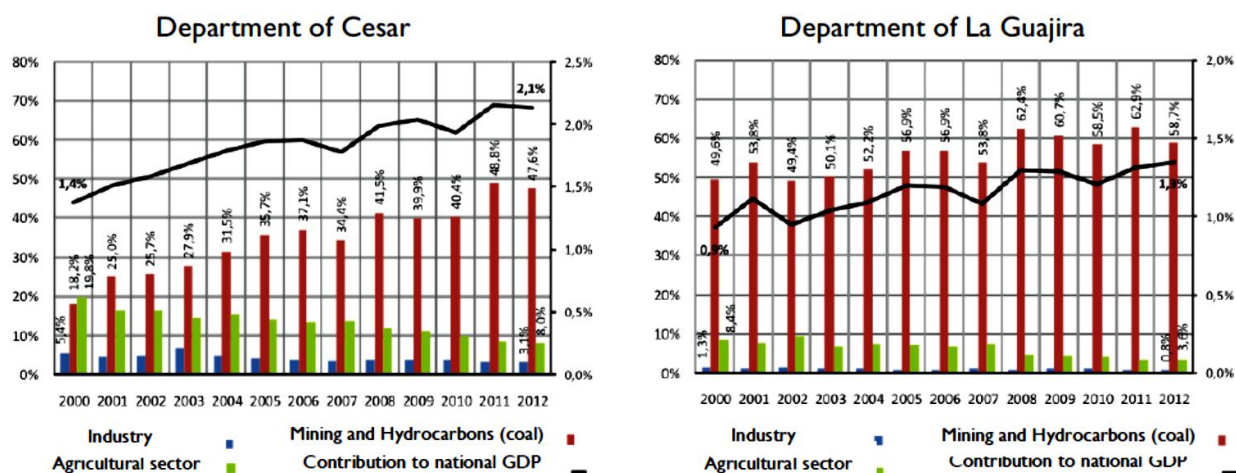
4.2.1 Lokale economie

President Uribe en zijn opvolger president Santos hebben beiden sterk ingezet op het opschalen van de mijnbouwsector om deze te ontwikkelen tot een volwassen industrie. Dit beleid, in combinatie met een grotere vraag naar steenkool wereldwijd, leidde ertoe dat de steenkoolindustrie in het noorden van Colombia sterk is toegenomen.⁸⁷ Beide regio's waren goed voor een BNP van 2 tot 3 procent voor de Colombiaanse economie. De mijnindustrie was in 2012 op regioniveau goed voor 41,9 procent van het bruto regionaal inkomen in Cesar en meer dan 60 procent in La Guajira (zie figuur 2.). Hieruit blijkt dat de mijnindustrie van groot belang was voor de economie in de regio en voor Colombia.⁸⁸

---

⁸⁷ Moor en van de Sandt, 'The Dark Side of Coal', 16.

⁸⁸ Hupperts, 'Scoping Mission: Understanding the Context of the Colombian Coal Sector', 17.

Figuur 2. De bijdragen aan het BNP van de steenkoolwinning in Cesar en La Guajira.⁸⁹

Tabel 2 laat verschillende componenten zien rondom werkgelegenheid in Colombia en specifiek voor de mijnregio's Cesar en La Guajira. Door de gegevens van Colombia en de mijnregio's naast elkaar te zetten is het mogelijk een uitspraak te doen over mijnregio's ten opzichte van de rest van Colombia. In deze tabel staan arbeidsparticipatie, werkgelegenheid en werkloosheid centraal in de jaren 2001 tot 2015.

Tabel 2. Arbeidsparticipatie, werkgelegenheid en werkloosheid.

	Arbeidsparticipatie (%) ⁹⁰			Werkgelegenheid (%) ⁹¹			Werkloosheid (%) ^{92 93}		
	Colombia	Cesar	La Guajira	Colombia	Cesar	La Guajira	Colombia	Cesar	La Guajira
2001	61,9	59,3	56,7	52,6	52,7	49,8	15,0	11,1	12,2
2002	61,5	56,7	51,9	51,9	51,1	47,6	15,5	9,8	8,3
2003	62,3	54,5	54,4	53,5	49,8	49,4	14,1	8,7	9,1
2004	60,7	53,3	56,8	52,5	49,3	52,4	13,6	7,5	7,7
2005	59,9	52,6	54,2	52,9	49,2	50,3	11,7	6,5	7,1
2006	58,4	53,2	54,6	51,3	47,7	50,2	12,0	10,3	8,1
2007	57,7	51,1	48,5	51,2	43,8	41,1	11,1	13,9	15,6
2008	57,8	50,6	49,1	50,1	43,6	41,3	11,3	14,0	15,8
2009	58,8	55,3	58,7	50,4	49,4	52,8	12,0	10,6	10,0
2010	60,1	57,1	65,6	53,1	51,1	59,6	12,8	10,6	9,1
2011	62,7	56,4	63,0	54,2	50,7	57,6	10,8	10,1	8,6
2012	63,9	57,4	71,7	56,0	52,1	65,6	10,4	9,2	8,5
2013	64,0	55,9	68,8	56,3	52,3	63,9	9,6	8,3	7,1
2014	63,5	-	-	56,5	-	-	9,1	-	-
2015	63,8	-	-	57,0	-	-	10,1	-	-

⁸⁹ Hupperts, 'Scoping Mission: Understanding the Context of the Colombian Coal Sector', 17.

⁹⁰ Trading Economics, 'Employment rate', Trading Economics (versie 2016)

<http://www.tradingeconomics.com/colombia/employment-rate> geraadpleegd op 20-04-2016.

⁹¹ The World Bank, 'Industry, value added (% of GDP)', The World Bank (versie 2016)

<http://data.worldbank.org/indicator/NV.IND.TOTL.ZS/countries/CO?display=graph> geraadpleegd op 15-05-2016.

⁹² A. Alsema, 'Labor and unemployment statistics', Colombia Reports (versie 21-06-2012)

<http://colombiareports.com/colombia-unemployment-statistics/> geraadpleegd op 20-05-2016.

⁹³ DANE, 'Gran Encuesta, Integrada de Hogares', Departamento Administrativo Nacional de Estadística (versie 2013) <http://www.dane.gov.co/index.php/mercado-laboral/empleo-y-desempleo> geraadpleegd op 20-05-2016.

De hoogte van de arbeidsparticipatie laat zien hoe groot het aantal personen (in procenten) is dat een baan heeft of een baan wil ten opzichte van de gehele beroepsbevolking. Werkgelegenheid is het percentage dat daadwerkelijk een betaalde baan heeft. Het percentage arbeidsparticipatie is in de meeste gevallen hoger dan de werkgelegenheid, omdat lang niet alle mensen die tot de beroepsbevolking behoren daadwerkelijk een baan hebben. Deze verhouding tussen arbeidsparticipatie en werkgelegenheid geldt ook voor Colombia. Zo werd in 2001 bijna 62 procent van de Colombiaanse bevolking tot de beroepsbevolking gerekend en had ruim 52 procent een betaalde baan. Het verschil tussen het aandeel beroepsbevolking en werkgelegenheid komt onder andere door de aanwezigheid van de werkloosheid onder de beroepsbevolking. In hetzelfde jaar lag de werkloosheid voor heel Colombia rond de 15 procent, terwijl de steenkoolregio's een minder slecht werkloosheidspercentage (respectievelijk 11 en 12 procent) laten zien.

4.2.2 Werkloosheid

Het werkloosheidspercentage is in Colombia op twee jaar na (2013 en 2014) altijd boven de 10 procent geweest, wat in vergelijking met de rest van Latijns Amerika erg hoog blijkt te zijn. De rest van Latijns Amerika zag het werkloosheidspercentage tussen 2005 en 2014 niet boven de 8 procent stijgen en deze was in 2013 nog geen 6 procent. Het gemiddelde van Latijns Amerika lag daarmee net boven het gemiddelde van de rest van de wereld, terwijl de werkloosheid in Colombia structureel veel hoger lag.

Als de focus nu wordt gelegd op het moment dat het aandeel van FDI's in 2005 een enorme stijging van 300 procent liet zien en als dit vergeleken wordt met het werkgelegenheidspercentage, dan moet worden geconstateerd dat vanaf 2005 tot 2009 de werkgelegenheid in heel Colombia, inclusief in de mijnregio's, is afgenomen. Eenzelfde daling geldt ook voor de mate van arbeidsparticipatie die vanaf het jaar 2004 daalde van 62,3 procent naar 57,8 procent in 2008. Dit gaat in tegen de hypothese die stelt dat een toename van het aantal FDI's leidt tot een verhoging in het percentage werkgelegenheid.

Naast de dalende arbeidsparticipatie en werkgelegenheid nam het percentage personen met een baan in Colombia juist toe. De werkloosheid in heel Colombia nam in de jaren 2001 tot 2008 af, maar dit gold niet voor de mijnregio's Cesar en La Guajira. Deze regio's lieten een toename in werkloosheid zien. Waar ze in de jaren daarvoor nog een lager werkloosheidspercentage lieten zien (van 6,5 tot 7,1 procent in 2005) ten opzichte van het Colombiaans gemiddelde (11,7 procent in 2005), laten de regio's in 2008 juist het tegenovergestelde zien, met een werkloosheidspercentage van 14 tot 15,8 procent.

De dalende werkgelegenheidspercentages kunnen wellicht worden verklaard door een afname in de groei van het BNP, die Colombia in de jaren 2008 en 2009 doormaakte. De

Colombiaanse economie kreeg in de jaren 2008 en 2009 te maken met de wereldwijde economische crisis, waardoor de vraag naar grondstoffen minder snel groeide dan de jaren daarvoor. Het is mogelijk dat de situatie betreffende de werkgelegenheid in deze jaren slechter was geweest als er geen buitenlandse investeringen waren geweest. Deze laatste aannames zijn echter moeilijk te bevestigen of te ontkrachten.

4.2.3 Conclusie

Ondanks dat de werkloosheid in heel Colombia afnam, nam de werkloosheid in de mijnregio's juist toe. Daarbij is de werkgelegenheid en de arbeidsparticipatie in deze regio's altijd achtergebleven bij de rest van Colombia en hebben de buitenlandse investeringen niet voor een positieve verandering gezorgd. De hypothese die vorens was opgesteld, waarbij een toename van buitenlandse investeringen automatisch zou leiden tot een toename van werkgelegenheid, wordt door de bevindingen in deze paragraaf niet ondersteund. De neoliberale opvatting dat buitenlandse investeringen voor een toename van de werkgelegenheid zouden zorgen, wordt hiermee in twijfel getrokken.

4.3 Armoede

Deze paragraaf bespreekt de hypothese van neoliberale wetenschappers die stellen dat een verhoging van buitenlandse investeringen automatisch zou moeten leiden tot een toename van de welvaart en een afname van armoede. De hypothese luidt als volgt: een toename van buitenlandse investeringen in ontwikkelingslanden in de vorm van FDI leidt tot lagere armoedecijfers. Deze hypothese wordt getoetst aan de hand van de volgende deelvraag: *In hoeverre heeft de toename van de buitenlandse investeringen in de Colombiaanse steenkoolindustrie geleid tot een vermindering van het armoedeniveau in de mijnregio's Cesar en La Guajira in de jaren 2005 – 2015 ten opzichte van het Colombiaans gemiddelde?*

4.3.1 Steenkoolregio's en armoede

Colombia is een land dat in vergelijking met de rest van Latijns Amerika slecht scoort op het gebied van welvaart.⁹⁴ Het land heeft het hoogste percentage werkloosheid van het continent en het interne conflict draagt uiteraard ook niet bij aan een stabiele politieke situatie waarin bedrijven en burgers hun economische positie in de maatschappij kunnen versterken.

Een rapport van de Verenigde Naties stelt dat de steenkoolindustrie in het noorden van Colombia heeft gezorgd voor een toenemende armoede in de regio.⁹⁵ Zo stelt het rapport dat de

---

⁹⁴ Alsema, 'Labor and unemployment statistics', *Colombia Reports*.

⁹⁵ M. Soendergaard, 'Large-scale mining increases poverty in northern Colombia: UN', *Colombia Reports* (versie 17-01-2014) <http://colombiareports.com/large-scale-mining-increase-poverty-northern-colombia-un/> geraadepleegd op 15-05-2016.

dorpen El Hatillo, Plan Bonito en Boqueron, gelegen in de provincie Cesar, grote sociale en economische veranderingen hebben ondervonden als gevolg van de mijnindustrie. De mijnindustrie heeft volgens de VN grootschalige negatieve effecten gehad op de kwaliteit van het drinkwater, de gezondheid, de landbouw en het milieu. Verder stelt het rapport dat prostitutie en drugsgebruik onder jonge vrouwen en mannen met de komst van de steenkoolmijnen sterk is toegenomen. De leefomstandigheden in de dorpen rondom de mijnen zijn sinds de komst van deze mijnen verslechterd en economische voorspoed wordt zelfs bemoeilijkt.⁹⁶

In de afgelopen twintig jaar is het leven van de lokale gemeenschap onherroepelijk veranderd omdat de steenkoolindustrie professionaliseerde en kleinschalige activiteiten uitgroeiden tot grootschalige projecten. Sommige dorpen kregen te maken met grote sociale, economische en milieuproblematiek, waardoor bewoners het gebied (vrijwillig of onvrijwillig) verlieten. Andere dorpen in de provincie Cesar kregen juist te maken met een enorme toename van het aantal inwoners. Zo groeide het dorp La Loma (Cesar) van 2.000 naar 22.000 inwoners. Echter, een dergelijke explosieve groei heeft in sommige gevallen geleid tot grote culturele botsingen en een toename van geweld, alcoholisme en prostitutie.⁹⁷

4.3.2 Landonteigeningen

Sommige bewoners verlieten het gebied rondom de mijnen vrijwillig, vanwege overlast van stof of geluid. Andere bewoners kregen te maken met vervuiling van het drinkwater, die sinds de komst en uitbreiding van de steenkoolmijnen is toegenomen.⁹⁸ Inwoners gingen op zoek naar een plek waar hun gezondheid minder risico liep. Zo moesten Drummond, Prodeco en Colombian Natural Resources gezamenlijk, op aandringen van het Colombiaanse Ministerie van Milieu, verschillende gemeenschappen in Cesar verplaatsen vanwege een verslechterde luchtkwaliteit.

Gedwongen verplaatsingen hebben ook plaatsgevonden. Zo zijn er gevallen bekend waarin het leger en andere gewapende groeperingen dorpen met geweld hebben ontruimd. Dit is onder andere gebeurd met de dorpen Tabaco (2001) en Patilla Chancleta, Roche, Los Remedios en Tamaquito (2006) in La Guajira. Het vertrek van de lokale bevolking heeft geleid tot een enorme uitbreiding van het mijngebied in 2006.⁹⁹

De totstandkoming van een regeling omtrent het vrijwillig of gedwongen verplaatsen van de mijnbouwbedrijven en de lokale bevolking verliep in veel gevallen moeizaam of vond zelfs helemaal niet plaats. De moeizame gang van zaken leidde veelal tot onteigening van land en bezit,

---

⁹⁶ Soendergaard, 'Large-scale mining increases poverty in northern Colombia: UN', *Colombia Reports*.

⁹⁷ Hupperts, 'Scoping Mission: Understanding the Context of the Colombian Coal Sector', 26.

⁹⁸ S. Laux, 'Natural Resources and Conflict in Colombia: Complex Dynamics, Narrow Relationships', *International Journal*, Vol. 62, No. 1 (2006/2007) 19-30.

⁹⁹ Hupperts, 'Scoping Mission: Understanding the Context of the Colombian Coal Sector', 24.

zonder dat hier altijd land en/of een huis voor terugkwam.¹⁰⁰ De onderhandelingen over het verplaatsen werden aan de mijnbouwbedrijven overgelaten die hier speciale organisaties voor inhuurden die per geval het gesprek aangingen. Uitkomsten van de onderhandelingen liepen hierdoor erg uiteen, duurden lang, waren niet transparant en waren gericht op kortetermijnoplossingen.¹⁰¹

In veel gevallen leidden verplaatsingen tot een verslechtering van de sociale en economische situatie van de (oud)bewoners, waarbij bijvoorbeeld het nieuw aangewezen land niet voldoende was om de levensstandaard van voor de verplaatsing te evenaren. Dit leidde ertoe dat de armoede van de burgers toenam.

4.3.3 Royalties

Cesar en La Guajira waren in 2004 goed voor 50 miljoen ton steenkool en deze hoeveelheid groeide gestaag naar 77 miljoen ton in 2011. Met name de provincie Cesar groeide in die tijd van 25 miljoen naar 44 miljoen ton steenkool, waarmee het in 2011 verantwoordelijk was voor ruim de helft van de totale steenkoolproductie in Colombia.

De regionale economie van Cesar en La Guajira werd sterk beïnvloed door het delven en exporteren van steenkool. In 2012 was de steenkoolindustrie in Cesar verantwoordelijk voor 41,9 procent van het regionale BNP en in La Guajira zelfs voor 60 procent.¹⁰² Helaas kwamen de opbrengsten van de steenkoolindustrie niet (altijd) ten goede aan de welvaart van de lokale bevolking. Tussen 1995 en 2010 kwamen de 'royalties' (een soort belasting die de bedrijven moesten betalen aan de publieke sector voor hun activiteiten) voor 80 procent direct ten goede aan acht verschillende regio's, waaronder Cesar en La Guajira.

In 2011 veranderde deze decentrale regeling naar een verdeling op centraal niveau. Deze beslissing werd genomen omdat in de decentrale regeling veel fraude was geconstateerd. Daarbij hadden de (kortetermijn)investeringen tot dan toe niet geleid tot verbeteringen rondom het huizentekort, schoon drinkwater, scholing en gezondheid. Vanaf 2011 werden de royalties centraal verdeeld en moest per gemeente of provincie een subsidieaanvraag gedaan worden. Door deze wijziging moeten provincies nu met elkaar concurreren, wat heeft geleid tot een vermindering van royalties-inkomsten voor de mijnregio's.

In 2015 veranderde dit beleid, waarbij 20 procent direct ten goede kwam aan de provincie waar de steenkool werd ontgonnen en 80 procent alsnog centraal via subsidieaanvragen werd verdeeld. De regeling van 2015 heeft vooralsnog niet gezorgd voor meer inkomsten die oorspronkelijk uit de steenkoolindustrie kwamen.

---

¹⁰⁰ Wilde-Ramsing en Racz, 'Colombian Coal in Europe', *SOMO*, 2.

¹⁰¹ Hupperts, 'Scoping Mission: Understanding the Context of the Colombian Coal Sector', 24.

¹⁰² *Ibidem*, 17.

De regio's Cesar en La Guajira hebben sinds 2015 minder geld om de problematiek rondom de mijnen aan te kunnen pakken, waardoor er een grotere aversie van de lokale bevolking jegens de mijnbouw is ontstaan. De mijnbouwsector geniet een sterke economische en politieke positie in Colombia zonder dat de lokale bevolking hier (financiële, sociale of maatschappelijke) voordelen van ondervindt. De lokale bevolking rondom de mijnen verwacht door deze centralere aanpak en het wegvallen van de royalties meer initiatief van de mijnbedrijven op het gebied van investeringen die ten goede komen aan de lokale economie en sociale projecten.¹⁰³

4.3.4 Armoede verminderd

Tabel 3 laat zien dat in de jaren 2002 tot 2015 het percentage inwoners van Colombia dat boven de armoedegrens leefde is toegenomen van 50.3 procent naar 71.5 procent. Hiermee kan worden gesteld dat armoede gestaag afneemt en dat tegenwoordig meer dan driekwart van de Colombiaanse bevolking boven de armoedegrens leeft.

De mijnbouwregio's Cesar en La Guajira laten eenzelfde daling van armoede zien, alleen is er in deze regio's sprake van een structureel hoger percentage armoede. Deze regio's hadden over de jaren 2002 tot en met 2005 te maken met een verhoging van ongeveer 10 procent van de bevolking die in armoede leefde ten opzichte van het landelijk gemiddelde. Echter, in de jaren daarna (2008 tot 2013) wordt een groter verschil met het landelijk gemiddelde waargenomen, met soms tot wel 27,9 procent verschil (in 2008). Zo leefde in 2008 bijna 70 procent van de La Guajira bevolking onder de armoedegrens, terwijl het landelijk gemiddelde op 42 procent stond.

---

¹⁰³ Hupperts, 'Scoping Mission: Understanding the Context of the Colombian Coal Sector', 19

Tabel 3. Percentage Colombianen in armoede.^{104 105 106 107}

	Boven armoedegrens	Onder armoedegrens	Extreme armoede	Colombia (onder armoedegrens)	Cesar (onder armoedegrens)	La Guajira (onder armoedegrens)
2002	50.3	32.5	17.2	49,7	61.9	67.2
2003	52.1	32.2	15.7	47,9	60.1	58.3
2004	52.3	32.8	14.9	47,7	59.2	57.7
2005	54.8	31.3	13.9	45,2	56.2	57.8
2006	-	-	-	-	-	-
2007	-	-	-	-	-	-
2008	58	25.6	16.4	42	63.2	69.9
2009	59.7	25.9	14.4	40.3	58.6	66.7
2010	62.8	24.9	12.3	37.2	53.6	64.6
2011	65.9	23.5	10.6	34.1	47.2	57.4
2012	67.1	22.5	10.4	32.9	-	-
2013	69.4	21.5	9.1	30.6	47.2	57.5
2014	71.5	20.4	8.1	28.5	-	-
2015	-	-	-	27.8	-	-

4.3.5 Verschil tussen stad en land

Het verschil van armoede tussen de mijnbouwregio's en het landelijk gemiddelde is geen uitzondering. Uit verschillende onderzoeken blijkt dat in Colombia een duidelijk verschil in armoede bestaat tussen landelijke en stedelijke regio's. Steden als Bogota laten zeer lage armoedecijfers zien, terwijl landelijke provincies juist te maken hebben met hoge armoedepercentages.

Tabel 4 laat zien dat de provincie Cundinamarca, waar Bogota is gelegen, te maken heeft met zeer lage percentages van extreme armoede. Zo lag het percentage extreme armoede in Cundinamarca op 3,5 procent, terwijl het landelijk gemiddelde in 2008 op 16 procent lag en het percentage van La Guajira op 43,9 procent zat. Dit betekent dat (extreme) armoede in landelijke provincies zoals La Guajira soms tot twaalf keer hoger lag dan het niveau van stedelijke gebieden als Cundinamarca.¹⁰⁸

¹⁰⁴ A. Alsema, 'Colombia poverty and inequality statistics', *Colombia Reports* (versie 21-06-2012) <http://colombiareports.com/colombia-poverty-and-inequality-statistics/> geraadpleegd op 15-05-2016. Gegevens van 2006 en 2007 zijn helaas niet beschikbaar.

¹⁰⁵ DANE, 'Pobreza Monetaria y Multidimensional, 2013', *DANE* (versie 21-03-2014) <http://www.dane.gov.co/index.php/calidad-vida/pobreza/87-sociales/calidad-de-vida/5405-pobreza-monetaria-y-multidimensional-2013> geraadpleegd op 10-05-2016.

¹⁰⁶ The World Bank, 'Poverty headcount ratio at national poverty lines (% of population)', *The World Bank* (versie 2016) <http://data.worldbank.org/indicator/SI.POV.NAHC/countries/CO?display=default> geraadpleegd op 20-06-2016.

¹⁰⁷ J. Bustamante en E.E.F. Delgado, 'Pobreza Monetaria por Departamentos', *DANE* (versie 02-01-2013) 6.

¹⁰⁸ *Ibidem*, 8.

Tabel 4. Extreme armoede.¹⁰⁹

	Extreme armoede Colombia	Extreme armoede Cesar	Extreme armoede La Guajira	Extreme armoede Bogota (hoofdstad)
2002	17.2	19.2	31.1	7.2
2003	15.7	15	20.3	7
2004	14.9	17.6	18.3	6
2005	13.9	14.9	22.2	4.7
2006	-	-	-	-
2007	-	-	-	-
2008	16.4	30.2	43.9	3.5
2009	14.4	23.8	35.5	3.2
2010	12.3	18.6	37.6	2.6
2011	10.6	17.2	28.1	2
2012	10.4	-	-	-
2013	9.1	-	-	-
2014	8.1	-	-	-

De provincies La Guajira en Cesar zijn beide landelijke provincies, die dezelfde trend laten zien als andere landelijke provincies. De armoede neemt in heel Colombia af, maar blijft in alle landelijke provincies achter ten opzichte van stedelijke provincies. De economische ongelijkheid tussen stedelijke gebieden en het platteland heeft onder andere in 2013 geleid tot grote onlusten, waarbij veel boeren en mijnwerkers aandacht vroegen voor de slechte economische omstandigheden.¹¹⁰

De aanhoudende armoede is een van de redenen waarom het interne conflict al meer dan 50 jaar aanhoudt. President Santos stelde tijdens een persconferentie in 2015 dat armoede een groot probleem blijft in Colombia en dat deze moet worden aangepakt om de grootste aanjager van het conflict weg te nemen. Hij stelde dat het gewapende conflict een 'product' is van het platteland. "It's where it (conflict red.) was born", aldus Santos.¹¹¹

Armoedebestrijding is volgens de VN mogelijk door een betere verdeling van het land. Volgens een rapport van de VN was in 2011 ruim 52 procent van het land in het bezit van 1,15 procent van de bevolking. Daarmee was Colombia het land met de meest ongelijke landverdeling van heel Latijns Amerika. Onvrede over landverdeling en grootschalige ontginning van grondstoffen zonder dat er (op het platteland) welvaart voor terugkwam, vormden voor onder andere de FARC de aanleiding om te strijden voor een betere verdeling van de mijnopbrengsten en een eerlijkere landverdeling.¹¹²

¹⁰⁹ J. Bustamante en E.E.F. Delgado, 'Pobreza Monetaria por Departamentos', *DANE* (versie 02-01-2013) 6.

¹¹⁰ *CCIC*, 'Colombia Working Group, Colombia in the shadow of human rights abuses', *CCIC* (versie 01-07-2015), 7.

¹¹¹ A. Alsema, 'Almost half of Colombia's countryside lives below poverty line', *Colombia Reports* (versie 12-08-2015) <http://colombiareports.com/almost-half-of-colombias-countryside-lives-under-poverty-line/> geraadpleegd op 15-05-2016.

¹¹² A. Alsema, 'UN propose rural reform in Colombia to fight poverty and violence', *Colombia Reports* (versie 25-09-2011) <http://colombiareports.com/un-proposes-rural-reform-in-colombia-to-fight-unquality/> geraadpleegd op 15-05-2016.

4.3.6 Conclusie

Vanaf het jaar 2005 namen de buitenlandse investeringen in Colombia en de mijnbouwsector een grote vlucht. De hypothese was dat deze toename van buitenlandse investeringen zou leiden tot een toename van de welvaart en daarmee een afname van het aantal personen dat onder de armoedegrens leeft.

Gezien de bovenstaande cijfers lijken de buitenlandse investeringen in de mijnindustrie geen effect te hebben gehad op de armoede in Cesar en La Guajira. Het percentage van de bevolking dat onder de armoedegrens leeft is weliswaar verminderd, maar deze afname was in 2001 al ingezet en versnelde niet vanaf het jaar 2005. Sterker nog, vanaf 2005 werd het verschil met het landelijk gemiddelde juist groter. Het verschil tussen de mijnbouwregio's en het landelijk gemiddelde was in 2005 bijna 12 procent en in 2013 was het verschil gegroeid naar 21,8 procent. Deze gegevens laten zien dat de armoede weliswaar afnam in de mijnbouwregio's, maar dat dit beduidend minder snel ging dan in de rest van het land.

Na de bespreking van het tweede criterium, armoede, kan geconcludeerd worden dat de toename van buitenlandse investeringen in de mijnsector niet heeft geleid tot een afname van de armoede in de regio. De mijnbouwindustrie heeft de afname van de armoede eerder afgeremd dan versneld. Deze constatering druist in tegen de neoliberale opvattingen van Meyer en Spar, die een afname van de armoede hadden voorspeld als gevolg van een toename van het aantal buitenlandse investeringen.

De armoede is in de afgelopen jaren in heel Colombia verminderd, maar deze trend was al ingezet ruim voordat de investeringen explosief stegen. Een directe link met de toename van buitenlandse investeringen en een verlaging van de armoede kan hiermee niet gemaakt worden. Integendeel, de armoede in de mijnregio's is juist toegenomen ondanks een structurele groei van de buitenlandse investeringen.

Landonteigeningen en een oneerlijke verdeling van land zorgen voor een toename van de armoede. Mijnbouwbedrijven hebben deze ontwikkelingen eerder versterkt dan afgezwakt, waardoor ze medeverantwoordelijk gehouden kunnen worden voor een stijging van het armoedeniveau. De mijnbouwsector in de regio's Cesar en La Guajira heeft hierdoor de sociale en economische problematiek vergroot. Deze conclusie ondersteunt daarom het gedachtegoed van sociaalliberale wetenschappers als Hymer. Hymer is van mening dat een verslechtering van de sociaaleconomische rechten te wijten is aan een toenemende aanwezigheid van multinationals, wat ook lijkt te kloppen met de bovenstaande gegevens.

4.4 Arbeidsomstandigheden

In deze paragraaf wordt ingegaan op de ontwikkeling van de arbeidsomstandigheden in Colombia gedurende de jaren 2005 – 2015. De hypothese die hier wordt onderzocht is als volgt: een toename van buitenlandse investeringen in de vorm van FDI leidt tot betere arbeidsomstandigheden in ontwikkelingslanden. Deze visie wordt onder meer uitgedragen door wetenschappers die het neoliberalisme aanhangen. De hypothese wordt getoetst aan de hand van de volgende deelvraag: *In hoeverre heeft de toename van de buitenlandse investeringen in de Colombiaanse steenkoolindustrie geleid tot een verbetering van de arbeidsomstandigheden in de mijnregio's Cesar en La Guajira in de jaren 2005 – 2015 ten opzichte van het Colombiaans gemiddelde?*

'Arbeidsomstandigheden' is een begrip waar verschillende sociaaleconomische rechten onder vallen, zoals eerlijke, gezonde en veilige werkomstandigheden. Zoals aangegeven in het theoretisch hoofdstuk zijn er niet voldoende cijfers beschikbaar omtrent gezonde en veilige arbeidsomstandigheden van de mijnsector, maar in dit onderzoek zullen een aantal misstanden richting vakbondsleden aan bod komen die als een afgeleide voor de stand van zaken rondom de bescherming en promotie van de arbeidsomstandigheden kan worden gezien. In dit onderzoek is specifiek gekeken naar de mate waarin vakbondsleden en -leiders hun werkzaamheden in Colombia en binnen de steenkoolindustrie konden uitvoeren. De focus ligt in deze paragraaf op de (gemelde) misdaden, zoals bedreigingen, pogingen tot moord en moord op vakbondsleden. Aan de hand van deze cijfers is het mogelijk om een uitspraak te doen over de mate waarin vakbonden in staat waren op te komen voor de arbeidsrechten en arbeidsomstandigheden.

4.4.1 Eerlijke, veilige en gezonde arbeidsomstandigheden

Gegevens over veilige, gezonde en eerlijke arbeidsomstandigheden in de steenkoolindustrie zijn wel aanwezig, maar summier. Het wel of niet bijhouden van (niet dodelijke) werkgerelateerde ongelukken verschilt per land en per sector. Hierdoor zijn vergelijkingen moeilijk te maken. Dit wil echter niet zeggen dat misstanden omtrent arbeidsomstandigheden niet aanwezig zijn.

Het Colombiaanse Ministerie van Arbeid verklaarde in 2012 dat alleen al in de eerste helft van dat jaar 388.000 werkgerelateerde ongelukken hadden plaatsgevonden. In 297 van de gevallen had dit de dood van een werknemer tot gevolg. In het jaar 2011 werden bijna 300.000 werkgerelateerde ongelukken geregistreerd, waarvan de meeste in de productiesector (94.665), gevolgd door de bouw (71.015), seizoenswerk (69.707), de landbouw (40.904) en als laatste de mijnindustrie, met 19.987 geregistreerde werkgerelateerde ongelukken. Dit betekent dat in 2011 de mijnindustrie 6,6 procent van de werkgerelateerde ongelukken voor haar rekening nam en in

vergelijking met de productiesector een relatief veilige sector lijkt te zijn.¹¹³

Naar aanleiding van een enquête onder werknemers in 2012 betreffende de meest voorkomende ongelukken in *open pit* mijnen in Colombia, kon worden geconcludeerd dat de meeste verwondingen het gevolg waren van voertuigen die omvielen, vallen, of door (bewegende) apparaten. 35,7 procent van de respondenten meldde dat ze werkgerelateerde lichamelijke klachten ondervonden, waarbij klachten aan de longen en de spieren het meest voorkomend waren.¹¹⁴

Een rapport aangaande de sociaaleconomische en milieugevolgen van de steenkoolindustrie in Cesar ging specifiek in op de Drummond *open pit* mijn voor de periode 2000 – 2011.¹¹⁵ In dit onderzoek werd vastgesteld dat 21 mijnwerkers in de Drummond-mijn waren overleden. Hiervan waren er 16 overleden door werkgerelateerde ongelukken, twee als gevolg van longziekten en drie vakbondsleiders als gevolg van moord.¹¹⁶ In 2012 wist de Vakvereniging van de zieke en gewonde werknemers van Drummond te melden dat er in totaal 133 werkgerelateerde ongelukken hadden plaatsgevonden, en dat 347 personen verschillende aandoeningen hadden ondervonden, waaronder rugklachten, verlies van gehoor en pneumoconiose (stoflong).¹¹⁷

Uit deze bovenstaande gegevens blijkt dat de mijnindustrie in vergelijking met andere sectoren in Colombia relatief veilig is, maar dat alsnog een groot aantal mijnwerkers werkgerelateerde gezondheidsklachten ervoer. Echter, zoals aangegeven in de introductie van deze paragraaf zijn de gegevens rondom veilige en gezonde arbeidsomstandigheden te summier om een goede vergelijking te kunnen maken tussen de Cesar en La Guajira en de rest van Colombia. Daarom wordt hieronder verder ingegaan op de misstanden jegens instanties die zich hard maken voor betere arbeidsomstandigheden.

4.4.2 Colombia, het gevaarlijkste land voor vakbonden

Sinds 1991 zijn in Colombia ruim 2.200 vakbondsleden vermoord (waarvan ongeveer 30 procent vakbondsleiders), 138 verdwenen en meer dan 3.400 geconfronteerd met doodsb bedreigingen. In ruim 90 procent van de gevallen zijn de zaken onopgelost gebleven. Dit heeft geleid tot een grote mate van straffeloosheid, waarbij de arbeidsrechten onder grote druk zijn komen te staan.¹¹⁸

De International Trade Union Confederation (ITUC) meldde in 2012, in haar jaarlijks

---

¹¹³ *Human Rights and Business Country Guide*, 'Colombia', HRBCG (versie 2013), 50-51.

¹¹⁴ Hupperts, 'Scoping Mission: Understanding the Context of the Colombian Coal Sector', 33-34.

¹¹⁵ A. Cardoso, 'Behind the life cycle of coal: Socio-environmental liabilities of coal mining in Cesar, Colombia', *Ecological Economics*, Vol. 120 (2015), 71-82.

¹¹⁶ Cardoso, 'Behind the life cycle of coal', 77.

¹¹⁷ *Ibidem*, 77.

¹¹⁸ *Amnesty International*, 'Colombia: Killings, arbitrary detentions, and death threats – the reality of trade unionism in Colombia', *Amnesty International* (versie 01-07-2007), 8.

rapport over geweld jegens vakbondsleiders, dat Colombia het meest gevaarlijke land ter wereld was om vakbondsleider te zijn.¹¹⁹ Het ITUC deelde Colombia in bij de één na slechtste categorie omtrent de vrijheden van de vakbonden. Colombia werd in 2012 gezien als het land waar werknemers geen enkele garanties konden verwachten, waarmee het nog net iets beter scoorden dan landen als Soedan, de Centraal-Afrikaanse Republiek en Irak.¹²⁰

Amnesty International meldde in haar rapport van 2007 dat geweld jegens vakbondsleiders systematisch werd toegepast. Vakbondsleiders die opkwamen voor de rechten van werknemers, stredden tegen privatisering of opkwamen voor werknemers die in conflict waren met hun werkgever, werden routinematig met geweld geconfronteerd.¹²¹

Een Colombiaanse Interne Commissie van Juristen meldde in 2013 dat verschillende nationale en internationale bedrijven, werkzaam in de mijnbouw, gelinkt konden worden aan het geweld jegens vakbondsleiders.¹²² Amnesty International meldde in haar rapport dat de directe daders in 49 procent van de gevallen bestonden uit paramilitairen, 42 procent uit veiligheidstroepen, 4 procent aan criminaliteit toe te wijzen was en dat 2 procent het slachtoffer was van guerrillagroepen als de FARC en ELN.¹²³

De motieven die schuil gaan achter de moorden zijn in de meeste gevallen onduidelijk en moeilijk te achterhalen. In het langsepende conflict zijn vakbondsleiders vanwege hun politieke voorkeur geregeld met geweld en mensenrechtenschendingen in aanraking gekomen. Niettemin kunnen verbanden worden gelegd tussen het moment van de misdaden tegen vakbondsleiders en de aanwezigheid van arbeidsgeschillen. Ten tijde van de bedreigingen jegens of moorden op vakbondsleiders was in de meeste gevallen onenigheid over arbeidsomstandigheden tussen de werkgevers en werknemers.¹²⁴ Het opkomen voor betere en eerlijkere werkomstandigheden werd hierdoor een gevaarlijke aangelegenheid. Dit heeft geleid tot lage aanmeldingscijfers van werknemers bij vakverenigingen. Door het aanhoudende geweld richting de vakbondsleden scoort Colombia nu zeer laag op het percentage arbeiders dat is aangesloten bij een vakvereniging. In 2015 was maar 4 procent aangesloten bij een vakvereniging terwijl in 1987 dit nog 17 procent was. Na 1987 begon het geweld jegens de vakbonden en werd Colombia één van de meest gevaarlijkste plekken op de wereld om een actief vakbondslid te zijn.¹²⁵

---

¹¹⁹ *Amnesty International*, 'Colombia: Killings, arbitrary detentions, and death threats – the reality of trade unionism in Colombia', *Amnesty International* (versie 01-07-2007), 8.

¹²⁰ *International Trade Union Confederation*, 'Colombia: Survey of violations of Trade Union Rights' ITUC (versie 2016) <http://survey.ituc-csi.org/Colombia.html#tabs-3> geraadpleegd op 21-05-2016.

¹²¹ *Amnesty International*, 'Colombia: Killings, arbitrary detentions, and death threats', 8.

¹²² *Human Rights and Business Country Guide*, 'Colombia', *HRBCG* (versie 2013), 138.

¹²³ *Amnesty International*, 'Colombia: Killings, arbitrary detentions, and death threats', 3.

¹²⁴ *CCIC*, 'Colombia Working Group', 7.

¹²⁵ *Ibidem*, 10.

4.4.3 Subcontracten mijnsector

Naast het lage percentage arbeiders dat is aangesloten bij een vakbond vormt het hoge percentage subcontracten een ander probleem op het gebied van arbeidsrechten in de mijnbouwsector. In de mijnbouwsector is bijna de helft van de werknemers in dienst via een subcontract, of wordt het werk uitbesteed aan externe partijen. De Cerrejon-mijn biedt rond de 14.600 arbeidsplaatsen, maar minder dan de helft van de arbeiders heeft een vast contract bij de mijnbouwbedrijven.¹²⁶

Het gevolg hiervan is dat in Cesar en La Guajira twee soorten arbeiders aan het werk zijn: de ene soort arbeider heeft een direct contract met een mijnbouwbedrijf als Drummond en heeft daardoor betere arbeidsvoorwaarden, de andere soort arbeider heeft enkel een subcontract en kan niet meedingen met collectieve onderhandelingen, waardoor hij minder goede arbeidsvoorwaarden ondervindt.

4.4.4 Misstanden vakbonden Colombia

Tabel 5 laat de ontwikkeling van misstanden omtrent vakbondsleiders zien in de jaren 2005 tot en met 2015. In heel Colombia nam het aantal moorden op vakbondsleiders vanaf 2006 gestaag af, met een lichte toename in 2010. In paragraaf 3.3 is vermeld dat vanaf 2005 de buitenlandse investeringen in Colombia exponentieel zijn toegenomen. Wordt dit gegeven nu vergeleken met het aantal misstanden richting vakbondsleden, dan kan worden gesteld dat deze toename in buitenlandse investeringen samenhangt met een vermindering van het aantal misstanden.

Voor het jaar 2013 zijn de enige cijfers bekend over het aandeel dat de verschillende sectoren hebben in de misstanden. In dat jaar nam de mijnbouwindustrie ruim een kwart (25,4 procent) van alle misstanden voor haar rekening, terwijl de productiesector 19 procent voor haar rekening nam, de educatiesector 18 procent en de landbouwsector 13 procent.¹²⁷ Echter, een ander rapport stelt dat diezelfde mijnsector in hetzelfde jaar verantwoordelijk was voor ruim driekwart (78 procent) van alle misstanden omtrent vakbondsleden.¹²⁸

---

¹²⁶ Hupperts, 'Scoping Mission: Understanding the Context of the Colombian Coal Sector', 34.

¹²⁷ Ibidem, 32.

¹²⁸ L.J.G. Salamanca, 'Mineria en Colombia, Fundamentos para superar el modelo extractivista', *Contraloría General de la República* (01-05-2013), 63.

Tabel 5. Misstanden omtrent vakbondsleden, Colombia.^{129 130 131}

Vakbonds-leiders	Vermoord	Doods-bedreigingen	Intimidatie
2005	73	-	-
2006	76	-	-
2007	39	-	-
2008	49	-	-
2009	48	-	-
2010	51	-	-
2011	29	342	53
2012	22	353	49
2013	26	149	28
2014	16	105	37
2015	18	76	18

Verschillende rapporten schetsen een beeld waarin het aandeel van de mijnbouwsector in het totale aantal misdaden jegens vakbondsleden niet incidenteel was, maar structureel.^{132 133} De mijnbouwsector heeft hierin gedurende de jaren 2005 – 2015 constant een (negatieve) rol gespeeld. Hierdoor is het zeer aannemelijk dat sociaaleconomische rechten, zoals het recht op eerlijke werkomstandigheden, sinds de stijging van de buitenlandse investeringen geen sterke verbetering hebben laten zien.

4.4.5 Conclusie

Uit de rapporten rondom de veiligheid en gezondheid van Colombiaanse arbeiders blijkt dat de mijnsector een klein percentage van het aantal werkgerelateerde ongelukken op haar naam kan zetten en dat het een sector is waar relatief weinig slachtoffers vallen. Het is echter niet mogelijk om te beoordelen hoe de ontwikkelingen op het gebied van het aantal zieken en slachtoffers in de mijnsector zich verhouden tot de rest van Colombia in de jaren 2005 – 2015. Om deze reden is gefocust op de ontwikkelingen en misstanden die zich voor hebben gedaan jegens de Colombiaanse vakbonden.

Als wordt gekeken naar het aantal misstanden richting vakbondsleden die zich hard maken voor de arbeidsomstandigheden van de werknemers, komt naar voren dat voor heel Colombia vanaf 2007 een daling van het aantal misstanden is ingezet. Deze daling kan gekoppeld worden aan de toename van buitenlandse investeringen.

¹²⁹ D. Mejia, M.J. Uribe en S. Gustavo, 'Is Violence Against Union Members in Colombia systematic and Targeted?', *Economia*, Vol. 12, No. 1 (2011), 119-154.

¹³⁰ Mejia, 'Is Violence Against Union Members in Colombia systematic and Targeted?', 130.

¹³¹ U.S. Department of State, 'Country Reports on Human Rights Practices for 2011-2015', U.S. Department of State (versies 2011-2015) <http://www.state.gov/j/drl/rls/hrrpt/2011humanrightsreport/index.htm#wrapper> geraadpleegd op 20-05-2016.

¹³² Moor en van de Sandt, 'The Dark Side of Coal', 30.

¹³³ CCIC, 'Colombia Working Group', 7.

De jaren 2006 en 2010 laten echter een stijging van het aantal misstanden omtrent vakbondsleiders in Colombia zien (Tabel 5). Toevalligerwijs zijn dit twee jaren waar de FDI's voor Colombia en de mijnsector een duidelijke afname lieten zien. Een toename van het aantal misstanden lijkt hiermee een verband te hebben met de afname van de FDI's, en vice versa. Deze conclusie lijkt daarom een ondersteuning te zijn voor de neoliberale wetenschappers die stellen dat buitenlandse investeringen een positief effect zullen hebben op de arbeidsomstandigheden in ontwikkelingslanden.

Ondanks de afname van het aantal misstanden richting de vakbonden in Colombia, was de mijnbouwsector in 2013 verantwoordelijk voor 25 tot 75 procent van de gevallen. Het structureel limiteren van goede arbeidsomstandigheden in de steenkoolindustrie is het gevolg van: een hoge percentage misstanden en subcontracten samen met een laag percentage vakbondsleden

Het is echter moeilijk vast te stellen in hoeverre een verhoging van de buitenlandse investeringen heeft geleid tot een vermindering van het aantal misstanden. Wel kan worden gesteld dat de mijnsector, ondanks de vele miljoenen buitenlandse investeringen, verantwoordelijk gehouden kan worden voor een substantieel deel van de misstanden richting de vakbonden. In andere woorden; de mijnbouwsector heeft door alle misstanden niet bijgedragen aan het recht op eerlijke, veilige en gezonde arbeidsomstandigheden.

Conclusie

In dit onderzoek lag de focus op de invloed van multinationals op mensenrechten in ontwikkelingslanden. Daarbij werd uitgegaan van de volgende hoofdvraag: *In hoeverre leveren multinationals een positieve bijdrage aan het waarborgen of promoten van de mensenrechten in landen met zwakke overheidsinstituties?* Dit onderzoek heeft de wetenschappelijke opinies van het neoliberalisme getoetst aan de hand van de casestudie van de Colombiaanse steenkoolsector.

Meyer en Spar veronderstelden dat multinationals middels buitenlandse investeringen een positieve invloed kunnen hebben op de sociaaleconomische mensenrechten in ontwikkelingslanden. Deze wetenschappelijke veronderstelling is aan de hand van drie verschillende criteria, te weten armoede, werkgelegenheid en arbeidsomstandigheden, getoetst op de casus steenkoolindustrie in Colombia gedurende de jaren 2005 – 2015. Deze drie criteria staan voor specifieke sociaaleconomische mensenrechten. Zo staan in dit onderzoek werkgelegenheid voor het recht op een baan, armoede voor het recht op een behoorlijke levensstandaard en arbeidsomstandigheden voor het recht op eerlijke, veilige en gezonde werkomstandigheden.

De steenkoolindustrie kreeg in de bovenstaande jaren te maken een significante toename van het aantal buitenlandse investeringen. Deze impuls zou volgens het neoliberalisme moeten leiden tot een verbetering van de sociaaleconomische mensenrechten in de mijnsector. Echter, de conclusies die voortkomen uit de casus Colombia lijken het tegendeel te bewijzen. Zo nam de werkloosheid in de provincies Cesar en La Guajira toe terwijl de werkloosheidcijfers op nationaal niveau afnamen. Verder nam het aantal personen dat onder de armoedegrens leeft in heel Colombia, inclusief de mijnbouwregio's, af. De afname verliep echter niet overal gelijk. Landelijke provincies als Cesar en La Guajira lieten een minder snelle afname zien. Sterker nog, het verschil tussen stedelijke en landelijke provincies nam juist toe. Het recht op eerlijke, veilige en gezonde arbeidsomstandigheden werd beoordeeld aan de hand van de ontwikkelingen in het aantal misdaden jegens vakbondsleden die opkwamen voor deze sociaaleconomische rechten. Gekeken naar de Colombiaanse steenkoolindustrie kan worden gesteld dat het structurele geweld jegens de vakbonden, het lage percentage vakbondsleden en het hoge percentage subcontracten hebben geleid tot een verminderde toegang tot eerlijke, veilige of gezonde werkomstandigheden.

Na de analyse van de drie criteria kan worden geconcludeerd dat de resultaten het gedachtegoed van de neoliberale wetenschappers niet ondersteunen. Buitenlandse investeringen hebben niet geleid tot een verbetering van het recht op een baan, het recht op een behoorlijke levensstandaard of het recht op eerlijke, veilige en gezonde arbeidsomstandigheden. De investeringen hebben eerder gezorgd voor een verslechtering van de sociaaleconomische mensenrechten. Deze bevindingen bevestigen om deze redenen de uitgangspunten van het sociaalliberalisme. Het sociaalliberalisme pleit voor meer controle op de rol van multinationals in

ontwikkelingslanden, omdat multinationals de sociaaleconomische mensenrechten van arbeiders in ontwikkelingslanden in het geding kunnen brengen.

Als gevolg van de specifieke casus die is gekozen, is de beschikbaarheid van informatie een behoorlijke opgave geweest. Dit geldt zeker voor het derde criterium, arbeidsomstandigheden, waarin beperkte informatie beschikbaar was aangaande veilige en gezonde werkomstandigheden. Hierdoor is een directe vergelijking tussen de mijnbouwregio's en het landelijk gemiddelde niet mogelijk geweest en is het criterium beoordeeld aan de hand van het aantal misstanden jegens vakbonden die zich inzetten voor de arbeidsomstandigheden.

In dit onderzoek zijn slechts drie criteria onderzocht, terwijl de neoliberale wetenschappers in hun theorie aangeven dat multinationals op in ieder geval zes onderdelen een positieve bijdrage kunnen leveren in ontwikkelingslanden. Het onderzoek moest zich beperken tot drie criteria omwille van praktische redenen als de omvang en tijd, maar het onderzoek moest zich ook focussen op factoren die een duidelijke relatie hadden met sociaaleconomische mensenrechten. Hierdoor is de keuze gevallen op de bovenstaande criteria.

Mijn aanbeveling voor toekomstig onderzoek is dat deze zich zal moeten focussen op de huidige status van de mijnbouwsector. Tegenwoordig worden nieuwe meetinstrumenten, zoals het Bettercoal Assessment Program en de HRCA Quick Check, ontwikkeld waarmee bedrijven op het naleven van de mensenrechten kunnen worden beoordeeld. Deze meetinstrumenten zijn gebaseerd op de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens en worden aan de hand van controles en vragenlijsten uitgevoerd. Dat houdt in dat bedrijven door onafhankelijke partijen, zoals niet-gouvernementele organisaties als Bettercoal of het Danish Institute for Human Rights, worden beoordeeld op hun beleid omtrent het naleven van de mensenrechten. Een dergelijke meting zal meerdere malen bij verschillende bedrijven moeten plaatsvinden gedurende een aantal jaar. Hierdoor kunnen veranderingen worden gemeten en kan een uitspraak worden gedaan over de relatie multinational en mensenrechten.

Multinationals hebben de maatschappelijke en ethische taak om mensenrechten te respecteren en te promoten. In ontwikkelde Westerse landen is een sterke overheid en gedegen controleapparaat aanwezig, waardoor multinationals minder snel grove mensenrechtenschendingen begaan. Echter, multinationals werkzaam in een fragiele staat hebben mijns inziens nog nadrukkelijker de taak om mensenrechten te eerbiedigen. De mogelijkheid voor een multinational om betrokken te raken bij grove mensenrechtenschendingen moet ten allen tijde vermeden worden. Om deze reden moeten multinationals zich zeer bewust zijn van hun invloed op ontwikkelingslanden en de mogelijke consequenties die hun activiteiten met zich meebrengen. Met name bedrijven die werkzaam zijn in landen waar het controleapparaat zwak of niet aanwezig is, dienen zich te houden aan de internationale gedragsregels.

Staten die de thuisbasis zijn voor bedrijven die buiten de landgrenzen opereren en eventuele mensenrechtenschendingen plegen moeten door de(zelfde) overheden worden aangesproken. Het ondersteunen van overheden die te maken hebben met zwakke overheidsinstituties worden zo geholpen met het verkleinen van de accountability gap.

In het geval van de Colombiaanse kolenimport zou de Nederlandse overheid energiebedrijven moeten aanspreken op het inkoopbeleid en de Colombiaanse overheid moeten ondersteunen in de handhaving van, en de controle op de mensenrechten in de mijnbouwsector. Daarbij is het van belang dat de staat waar mijnbedrijven het hoofdkantoor hebben, actie onderneemt en economische voorspoed niet belangrijker acht dan mensenrechten. Ondertussen zouden energiebedrijven het inkoopbeleid kunnen aanpassen en mijnbouwbedrijven kunnen aanspreken op de maatschappelijke verantwoordelijkheden.

Westerse staten en multinationals dienen dus niet alleen thuis de stoep schoon te houden van mensenrechtenschendingen, maar moeten handelen naar de mogelijke impact van de bedrijfsvoering.

Literatuurlijst

Primaire bronnen

Algemeen Dagblad, 'Energiebedrijven willen bloedkolen aanpakken', *Algemeen Dagblad* (versie 17-11-2014)

<http://www.ad.nl/ad/nl/1012/Nederland/article/detail/3792211/2014/11/17/Energiebedrijven-willen-bloedkolen-aanpakken.dhtml> geraadpleegd op 20-04-2016.

Alsema, A., 'UN propose rural reform in Colombia to fight poverty and violence', *Colombia Reports* (versie 25-09-2011) <http://colombiareports.com/un-proposes-rural-reform-in-colombia-to-fight-unquality/?ppphdjecbimglfkn> geraadpleegd op 15-05-2016.

Alsema, A., 'Colombia FDI statistics', *Colombia Reports* (versie 20-06-2012) <http://colombiareports.com/colombia-fdi-statistics/> geraadpleegd op 20-04-2016).

Alsema, A., 'Labor and unemployment statistics', *Colombia Reports* (versie 21-06-2012) <http://colombiareports.com/colombia-unemployment-statistics/> geraadpleegd op 20-05-2016.

Alsema, A., 'Colombia poverty and inequality statistics', *Colombia Reports* (versie 21-06-2012) <http://colombiareports.com/colombia-poverty-and-inequality-statistics/> geraadpleegd op 15-05-2016.

Alsema, A., 'Almost half of Colombia's countryside lives below poverty line', *Colombia Reports* (versie 12-08-2015) <http://colombiareports.com/almost-half-of-colombias-countryside-lives-under-poverty-line/> geraadpleegd op 15-05-2016.

Amnesty International, 'Colombia: Killings, arbitrary detentions, and death threats – the reality of trade unionism in Colombia', *Amnesty International* (versie 23-07-2007).

Amnesty International, 'Corporate Accountability', *Amnesty International* (versie 2016) <https://www.amnesty.org/en/what-we-do/corporate-accountability/> geraadpleegd op 21-05-2016.

Amnesty International, 'Shell in Nigeria', *Amnesty International* (versie 2015) <http://www.amnesty.nl/mensenrechten/dossiers/shell-in-nigeria> geraadpleegd op 10-05-2016.

Amnesty International, 'Sociaaleconomische rechten', *Amnesty International* (versie 2016) <https://www.amnesty.nl/mensenrechten/encyclopedie/sociaaleconomische-rechten> geraadpleegd op 29-04-2016.

Bettercoal, 'Assessment Toolkit', *Bettercoal* (versie 2016) <http://bettercoal.org/assessment/toolkit> geraadpleegd op 25-05-2016.

Carson, M., A. Gatton, R. Vazquez en M. O'Kane, 'Colombian takes BP to court in UK over alleged complicity in kidnap and torture', *the Guardian*, (versie 22-05-2015) <http://www.theguardian.com/environment/2015/may/22/colombian-takes-bp-to-court-in-uk-alleged-complicity-kidnap-and-torture> geraadpleegd op 20-04-2016.

CBS, 'Werkgelegenheid', *Het Centraal Bureau voor de Statistiek* (versie 2016) <https://www.cbs.nl/nl-nl/onze-diensten/methoden/begrippen?tab=w#id=werkgelegenheid> geraadpleegd op 21-05-2016.

CIA, 'Colombia – The World Factbook', *CIA* (versie 2016) <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/co.html> geraadpleegd op 20-04-2016.

Cohen, L.P., 'Chiquita Under the Gun', *The Wall Street Journal* (versie 02-08-2007) <http://www.wsj.com/articles/SB118601669056785578> geraadpleegd op 20-04-2016.

Corbett, C., 'Poverty levels continue to fall in Colombia: Government', *Colombia Reports* (versie 17-09-2014) <http://colombiareports.com/poverty-levels-continue-fall-colombia-according-government-stats/> geraadpleegd op 21-05-2016.

DANE, 'Gran Encuesta, Integrada de Hogares', *Departamento Administrativo Nacional de Estadística* (versie 2013) <http://www.dane.gov.co/index.php/mercado-laboral/empleo-y-desempleo> geraadpleegd op 20-05-2016.

DANE, 'Pobreza Monetaria y Multidimensional, 2013', *DANE* (versie 21-03-2014) <http://www.dane.gov.co/index.php/calidad-vida/pobreza/87-sociales/calidad-de-vida/5405-pobreza-monetaria-y-multidimensional-2013> geraadpleegd op 10-05-2016.

The Danish Institute for Human Rights, 'The HRCA Quick Check', *The Danish Institute for Human Rights* (versie 2016) <https://hrca2.humanrightsbusiness.org/Page-TheHrcaQuickCheck-23.aspx> geraadpleegd op 25-05-2016.

Glennie, J., 'Colombia's unethical development', *the Guardian* (versie 06-06-2011) <http://www.theguardian.com/global-development/poverty-matters/2011/jun/06/colombia-amoral-development-uribe> geraadpleegd op 20-04-2016.

The Heritage Foundation, 'Index of Economic Freedom', *The Heritage Foundation* (versie 2016) <http://www.heritage.org/index/country/colombia> geraadpleegd op 20-04-2016.

International Trade Union Confederation, 'Colombia: Survey of violations of Trade Union Rights', *ITUC* (versie 2016) <http://survey.ituc-csi.org/Colombia.html#tabs-3> geraadpleegd op 21-05-2016.

Nationaal Contactpunt, De OESO-richtlijnen voor Multinationale Onderneming, *NCP* (Den Haag 2011).

NOS, 'Doorbraak bij vredesonderhandelingen FARC', *NOS* (versie 24-09-2015) <http://nos.nl/artikel/2059362-doorbraak-bij-vredesonderhandelingen-farc.html> geraadpleegd op 20-04-2016.

OHCHR, 'Human Rights', *Office of the High Commissioner* (versie 2016) <http://ohchr.org/EN/Issues/Pages/WhatAreHumanRights.aspx> geraadpleegd op 20-04-2016.

Omari, T., 'Colombian takes BP to court over torture and kidnapping', *Colombian Reports* (versie 26-05-2015) <http://colombiareports.com/colombian-takes-bp-to-court-over-torture-and-kidnapping/> geraadpleegd op 20-04-2016.

Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu, 'Nationaal Kompas Volksgezondheid', *Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport* (versie 2014) <http://www.nationaalkompas.nl/gezondheidsdeterminanten/omgeving/arbeid/wat-zijn-arbeidsomstandigheden-en-hoe-worden-deze-gemeten/> geraadpleegd op 07-05-2016.

Soendergaard, M., 'Large-scale mining increases poverty in northern Colombia: UN', *Colombia Reports* (versie 17-01-2014) <http://colombiareports.com/large-scale-mining-increase-poverty-northern-colombia-un/> geraadpleegd op 15-05-2016.

SOMO, 'Nederland vrijplaats voor bedrijven die mensenrechten schenden', *Stichting Onderzoek Multinationale Ondernemingen (SOMO)*, (versie 23-07-2013) <http://www.somo.nl/news-nl/nederland-vrijplaats-voor-bedrijven-die-mensenrechten-schenden> geraadpleegd op 20-05-2016.

Trading Economics, 'Colombia GDP: 1960-2016', *Trading Economics* (versie 2016) <http://www.tradingeconomics.com/colombia/gdp> geraadpleegd op 20-04-2016.

Trading Economics, 'Employment rate', *Trading Economics* (versie 2016) <http://www.tradingeconomics.com/colombia/employment-rate> geraadpleegd op 20-04-2016.

Trommelen, J. en M. van de Water, 'Nederlandse energiecentrales draaien nog op 'bloedkolen'', *de Volkskrant* (versie 04-03-2014) <http://www.volkskrant.nl/binnenland/nederlandse-energiecentrales-draaien-nog-op-bloedkolen~a3606789/> geraadpleegd op 20-04-2016.

Trommelen, J., 'Shell betaalt Nigerianen 70 miljoen voor olievervuiling', *de Volkskrant* (versie 07-01-2015) <http://www.volkskrant.nl/economie/shell-betaalt-nigerianen-70-miljoen-voor-olievervuiling~a3824130/> geraadpleegd op 15-05-2016.

U.S. Department of State. 'Country Reports on Human Rights Practices for 2011-2015', *U.S. Department of State* (versie 2011-2015) <http://www.state.gov/j/drl/rls/hrrpt/2011humanrightsreport/index.htm#wrapper> geraadpleegd op 20-05-2016.

de Volkskrant, 'Colombia en FARC beginnen vandaag met onderhandelingen', *de Volkskrant* (versie 19-10-2012) <http://www.volkskrant.nl/buitenland/colombia-en-farc-beginnen-vandaag-met-onderhandelingen~a3350200/> geraadpleegd op 20-04-2016.

de Volkskrant, 'Overheid doet te weinig aan bedrijven die elders mensenrechten schenden', *de Volkskrant* (versie 23 juli 2013) <http://www.volkskrant.nl/magazine/-overheid-doet-te-weinig-aan-bedrijven-die-elders-mensenrechten-schenden~a3480219/> geraadpleegd op 18-10-2016.

Woody, C., 'Colombia must now 'contemplate the risk that peace will not be secured'', *Business Insider UK* (versie 11-07-2015) <http://uk.businessinsider.com/colombia-farc-and-peace-2015-7?r=US&IR=T> geraadpleegd op 20-04-2016.

The World Bank, 'GDP growth (annual %)', *The World Bank* (versie 2016) <http://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.KD.ZG/countries/CO?display=graph> geraadpleegd op 20-05-2016.

The World Bank, 'Industry, value added (% of GDP)', *The World Bank* (versie 2016) <http://data.worldbank.org/indicator/NV.IND.TOTL.ZS/countries/CO?display=graph> geraadpleegd op 15-05-2016.

The World Bank, 'Poverty headcount ratio at national poverty lines (% of population)', *The World Bank* (versie 2016) <http://data.worldbank.org/indicator/SI.POV.NAHC/countries/CO?display=default> geraadpleegd op 20-06-2016.

The World Bank, 'World DataBank: World Development Indicators 'Colombia'', *The World Bank* (versie 2016)
<http://databank.worldbank.org/data/reports.aspx?source=2&country=COL&series=&period>
geraadpleegd op 20-04-2016.

Secundaire bronnen

Andreopoulos, G., Z.F. Arat en P. Juviler, *Non-State Actors in the Human Rights Universe* (Bloomfield 2006).

Blanton, S.L. en R.G. Blanton, 'What Attracts Foreign Investors? An Examination of Human Rights and Foreign Direct Investment', *The Journal of Politics*, Vol. 69, No. 1 (2007), 143-155.

Bustamante, J. en E.E.F. Delgado, 'Pobreza Monetaria por Departamentos', *DANE* (versie 02-01-2013).

Cardoso, A., 'Behind the life cycle of coal: Socio-environmental liabilities of coal mining in Cesar, Colombia', *Ecological Economics*, Vol. 120 (2015), 71-82.

CCIC, 'Colombia Working Group, Colombia in the shadow of human rights abuses', *CCIC* (versie 01-07-2015).

Deva, S., *Regulating Corporate Human Rights Violations: Humanizing Business* (Londen 2012).

Forsythe, D., *Human Rights in International Relations* (New York 2006).

Frynas, J.G. en S. Pegg, *Transnational Corporations and Human Rights* (New York 2003).

Human Rights and Business Country Guide, 'Colombia', *HRBCG* (versie 2013).

Hupperts, P., C. da Silva en M. Romero, 'Scoping Mission: Understanding the Context of the Colombian Coal Sector, key issues and potential opportunities for collaboration in the producing regions of La Guajira and Cesar' (Amsterdam 2014) *The Terrace*.

Hymer, S., '*The Multinational Corporation and the Law of Uneven Development*', in *Transnational Corporations and World Order* (Londen 1979).

Kalin, Y., '*FDI in Colombia, Policy and Economic Effects*', University of Lund, Department of Economics, No. 196 (2009) 1-46.

Laux, S., 'Natural Resources and Conflict in Colombia: Complex Dynamics, Narrow, Relationships', *International Journal*, Vol. 62, No. 1 (2006/2007) 19-30.

Maurer, V., 'Corporate Social Responsibility and the "Divided Corporate Self": The case of Chiquita in Colombia', *Journal of Business Ethics*, Vol. 88, (2009), 595-603.

Mejia, D., M.J. Uribe en S. Gustavo, 'Is Violence Against Union Members in Colombia systematic and Targeted?', *Economia*, Vol. 12, No. 1 (2011), 119-154.

Meyer, W.H., 'Human Rights and MNCs: Theory Versus Quantitative Analysis', *Human Rights Quarterly*, Vol. 18 (1996), 368-397.

- Monshipouri, M., C. E. Welch en E. T. Kennedy, 'Multinational Corporations and the Ethics of Global Responsibility: Problems and Possibilities', *Human Rights Quarterly*, Vol. 25, No. 4 (2003), 965-989.
- Moor, M. en J. van de Sandt, 'The Dark Side of Coal: Paramilitary Violence in the Mining Region of Cesar, Colombia' (Amsterdam 2014) *PAX*.
- Mosley, L. en S. Uno, 'Racing to the Bottom or Climbing to the Top?', *Comparative Political Studies*, Vol. 40, No. 8 (2007), 923-948.
- Muchlinski, P.T., 'Human Rights and Multinationals: Is There a Problem?', *International Affairs*, Vol. 77, No. 1 (2001), 31-47.
- Noortmann, M., A. Reinisch en C. Ryngaert, *Non-State Actors in International Law* (Oxford 2015).
- Os, R. van, K. McGauran en I. Romgens, 'Private Gain – Public Loss, Mailbox Companies, Tax Avoidance and Human Rights' (Amsterdam 2013) *Stichting Onderzoek Multinationale Ondernemingen (SOMO)*.
- Ruggie, J.G., *Just Business: Multinational Corporations and Human Rights* (New York 2013).
- Salamanca, L.J.G., 'Mineria en Colombia, Fundamentos para superar el modelo extractivista', *Contraloría General de la República* (01-05-2013).
- Scherer, A.G. en G. Palazzo, 'The New Political Role of Business in a Globalized World: A Review of a New Perspective on CSR and its Implications for the Firm, Governance and Democracy', *Journal of Management Studies*, Vol. 48, No. 4 (2011), 899-931.
- Soederberg, S.M., 'The Emperor's new suit: the new international financial architecture and the reinvention of the Washington Consensus', *Global Governance*, Vol. 7, No. 4 (2001), 453-467.
- Spar, D., 'The Spotlight and the Bottom Line: How Multinationals Export Human Rights', *Foreign Affairs*, Vol. 77, No. 2 (1998), 7-12.
- Wettstein, F., *Multinational Corporations and Global Justice, Human Rights Obligations of a Quasi-Governmental Institution* (Californie 2009).
- Wilde-Ramsing, J., T. Steinweg, K. Racz en F. Scheele, 'The Black Box: Obscurity and Transparency in the Dutch Coal Supply Chain' (Amsterdam 2013) *Stichting Onderzoek Multinationale Ondernemingen (SOMO)*.
- Yin, R.K., *Case Study Research: Design and Methods* (Californie 2014).